

A-18508 II

L. A. Tolkind

**TERVE ABIELU
JA
TERVE PEREKOND**

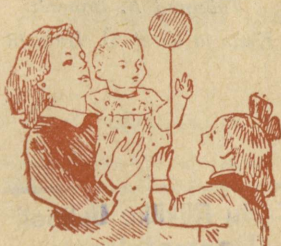
2/8259

A-1850 8 II

TEADMISI TERVISHOIUST

L. A. Talkind

TERVE ABIELU
JA
TERVE PEREKOND

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

TALLINN

1950

TARTU

Originaali tiitel:

И. А. Залкинд

**Здоровый брак
и
здоровая семья**

Государственное издательство
медицинской литературы

Медгиз 1948 Москва

Tõlkinud F. Randel

Kaas ja tiitel Ü. Habicht

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

8259

SISSEJUHATUS

Sotsialismi võit meie maal on kutsunud esile elanikkonna kultuuritaseme ennenähtamatu tõusu ja ühiskondliku teadlikkuse kasvu.

Nõukogude inimesed on teadlikud kapitalistliku maailma võltside „ideaalide“ vastikust silmakirjalikkusest ja valelikkusest, kus, nagu kirjutas K. Marx, kõik, armastus, au ja tunded, muutub vahetuse ja kauplemise objektiks.

Kodanlik ühiskond lõi perekonnasuhted ja sugulise moraali, mis vastasid kapitalistliku korra huvidele. Kapitalistlik moraal ja kapitalistliku ühiskonna perekonna-

Trüklvigu

Lk.	Rida	On trükitud	Peab olema	Kelle süül
58	1. ülalt	suurdes	suurtes	Trükikoja

kuu mene ja naise vastastikuste suhete muutmine, sotsialistliku ajastu inimese uue, terve elu loomine ei ole veel kaugeltki lõpule viidud.

Originaali tiitel:

И. А. Залкинд

**Здоровый брак
и
здоровая семья**

Государственное издательство
медицинской литературы

Медгиз 1948 Москва

Tõlkinud F. Randel

SISSEJUHATUS

Sotsialismi võit meie maal on kutsunud esile elanikkonna kultuuritaseme ennenähtamatu tõusu ja ühiskondliku teadlikkuse kasvu.

Nõukogude inimesed on teadlikud kapitalistliku maailma võltside „ideaalide“ vastikust silmakirjalikkusest ja valelikkusest, kus, nagu kirjutas K. Marx, kõik, armastus, au ja tunded, muutub vahetuse ja kauplemise objektiks.

Kodanlik ühiskond lõi perekonnasuhted ja sugulise moraali, mis vastasid kapitalistliku korra huvidele. Kapitalistlik moraal ja kapitalistliku ühiskonna perekonnasuhted on sotsialistliku ühiskonna huvidele võõrad ja vaenulikud.

Sotsialistlikus ühiskonnas kaovad kodanliku moraali igandid sugudevahelistes suhetes. NSV Liidus on naise majanduslik sõltumatus ja tema täielik võrdõiguslus mehega muutnud naise seisundi perekonnas. Sugudevastastikused suhted, perekonnaelu, vanemate suhtumine lastesse ja laste suhtumine vanematesse alluvad ühisele ülesandele, see on kommunismi ülesehitamisele, kommunistliku ühiskonna füüsiliselt ja vaimselt terve ülesehitaja arendamisele ja kasvatamisele.

Kuid mehe ja naise vastastikuste suhete muutmine, sotsialistliku ajastu inimese uue, terve elu loomine ei ole veel kaugeltki lõpule viidud.

Sageli arvatakse, et perekonnaelu küsimused on iga inimese isiklik asi. Kuid see on ebaõige. Inimkonna kogu ajaloo kestel on abielusuhete vormid vahetunud, olenevalt ühiskonna huvidest.

Kollektiivi huvid on määranud individuaalse (isikliku) käitumise reeglid. See, mida ühel perioodil, ühel majandusliku arenemise tasemel, ühel kultuuritasemel peeti kõlbeliseks ja lubatavaks, muutus teisel lubamatuks ja keelatuks. Suguliste vahekordade vabadust ürgühiskonnas peeti kõlbeliseks, kuid seda hakati ebakõlbeliseks pidama eraomanduse arenemise ajastul, mil ta võis rikkuda perekonnapea varanduslikke ja pärandamisõigusi.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon hävitas tootmisvahendite eraomanduse, hävitas inimese ekspluateerimise inimese poolt. Koos tootmistingimuste ja sotsiaalsete tingimuste põhilise muutumisega muutusid meie maa rahvaste elu- ja olustikuvormid ning purunesid sajandite kestel kujunenud tavad. Sotsialistlike eluvormide ja sotsialistliku töösse suhtumise alusel kujuneb välja uus elukord, kujunevad välja inimeste vastastikuste suhete uued vormid. Kodanliku moraali asemele tuleb uus, kommunistlik moraal, mis tuleneb kommunistliku ühiskonna ülesehitamise huvidest.

„Meie ei ole jätnud sõna tõsisest mõttes kivi kivi peale neist alatuist seadusist naise mitteühedõigusluse, ... väljaspool abielu sündinud laste mittetunnustamise ... kohta, ...“¹.

Muutunud poliitilise ja majandusliku elukorra mõjul ja uue sotsialistliku olustiku mõjul tekivad sugupoolte vastastikuste suhete uued vormid, uued abielusuhete

¹ V. I. Lenin, Valitud teosed kahes köites, II k. Tallinn 1946, lk. 403.

vormid ja kujuneb välja uus perekonnaelu. Kodanliku ärilise abielu asemele tuleb majanduslikult vabade ja poliitiliselt võrdõiguslike inimeste vastastikusele kiindumusele ja armastusele rajanev vaba liit.

Nõukogude inimeste uus kasvav põlvkond, meie nõukogude noorsugu, tunneb huvi sotsialistliku eetika ja moraali seadustel põhineva uue sotsialistliku perekonna ülesehitamise küsimuste vastu. Loengutel esitatavais arvukais kirjades ja küsimustes palub noorsugu vastata, missugune peab olema inimese terve suguelu, kuidas tuleb käituda, et säilitada oma füüsilist ja vaimset jõudu selle täielikuks kasutamiseks kommunismi ülesehitamiseks, täiuslikuks ja õnnelikuks eluks.

Arvestades noorsoo määratu suurt osa kommunistliku ühiskonna ehitamisel, püüame anda teaduslikult põhjendatud vastused mõningaile neist küsimustest.

ABIELU KODANLIKUS ÜHISKONNAS JA MEIL

Sugupoolte vastastikused suhted määrab see sotsiaalne olukord, milles nad arenevad. Inimühiskonna ajaloolise arenemise eri ajastuil on need vastastikused suhted teinud läbi suuri muutusi, olenevalt sotsiaalsete tingimuste vahetumisest.

Uurimused perekonna-ajaloo küsimuses, mida Engels arendas ja teoreetiliselt üldistas, näitasid, et abielu- ja perekonnavormid on teinud läbi pikaajalise arenemise, kuni nad jõudsid oma kaasaegse kujuni. Alanud ürginimese ajastust suguliste vahekordade täieliku vabadusega ühe hõimu piirides ja läbinud rühmaabielu ajastu, milles algul valitses mitmenaisepidamine ja peaosa etendas ema (matriarhaat) ning seejärel mitmenaisepida-

mine valdava isaõigusega (patriarhaat), võtsid lõpuks vastastikused sugulised suhted üksikabielu (monogaamia) ja üksikabelule rajaneva perekonna vormi. Perekonna loomisel etendasid otsustavat osa ühiskonna sotsiaal-majanduslikud suhted — majapidamise keerukamaks muutumine ning tööjaotus mehe ja naise vahel, kus naisele anti koduperenaise ja ema koht. Abielu sõlmimise vormid eri ajastuil ja eri rahvastel on olnud äärmiselt mitmekesised. Nende hulgas esines paljude sajandite kestel eriti sagedasti naiste röövimine ja ostmine, mis tekitas mehe valitsemisõiguse perekonnas. Paljude rahvaste pulmakommetes olid kuni lähema minevikuni säilinud mälestused „tõmbamisest“, see on pruutide röövimisest. Abielu pruudi „ostmise“ alusel oli vanade kreeklaste, roomlaste ja slaavlaste juures tavaline.

Juba ammust ajast hakkab end abielusuhetesse vahele segama kirik; viiakse sisse abielu usuline vormistamine, mis eri rahvastel omandas mitmesugused kiriklikud laulatusvormid. Kodanliku ühiskonna perekonnavormiks on isaõiguse ülevõimu alusel arenenud üksikabielu. Kaitstes eraomandit, kaitseb kodanlik riik sellega perekonda ja abielu, peamiselt perekonna varanduslike õiguste ja pärimisõiguse kindlustamise eesmärgil. Abielu valelikkuse ja silmakirjalikkuse ülekaalukuse kujukaks näiteks kodanlikus ühiskonnas võib olla minevikus tsaari-Venemaa. Suur vene kirjanik Leo Tolstoi avas selle silmakirjalikkuse romaanis „Anna Karenina“ ja draamas „Elav laip“.

Maailma ilukirjanduse parimad esindajad on ilmekalt esitanud kodanliku ühiskonna kommete pildi, kodanliku abielu tõelise palge ning kodanliku „armastusevabaduse“ nõude tõelise mõtte.

Oma kirjades Inez Armand'ile paljastab Lenin erakordse sügavusega armastusevabaduse nõude kodanliku, reaktsioonilise iseloomu ja klassiolemuse. Ta esitab Armandi poolt naistöoliste jaoks välja anda kavatsetava brošüüri plaani arvustuse. Neis kirjades näitas Lenin kodanluse ja proletariaadi erinevaid seisukohti armastuse ja abielu küsimustes ja selgitas Inez Armandile, et „armastusevabaduse“ nõue on mitte proletaarne, vaid kodanlik nõue.

Marx, Engels ja Lenin andsid kodanliku perekonna hiilgava analüüsi ja kriitika ning näitasid erakordse selgusega, et kodanlik-kapitalistlikus ühiskonnas on abielul eraomandusele ja rahahuvidele rajanevate suhete iseloom. Marx ja Engels kirjutasid „Kommunistliku partei manifestis“²:

„Kodanlus on kiskunud perekonnasuhetelt nende liigutav-sentimentaalse loori ja taandanud need puht-rahalistele suhetele!“ „Millele rajaneb kaasaegne kodanlik perekond? Kapitalile, erakasumile.“ Rajanedes ainelistele vastastikustele suhetele, viib kaasaegne kodanlik abielu „talumatult igavale abielulisele kooselule“, seleni, et abielutruuduse rikkumine muutub vajalikuks ühiskondlikuks nähtuseks. Engels kirjutab, et äriline abielu või kodanlik abielu muutub sageli „kõige räigemaks prostitutsiooniks — mõnikord mõlemale poolele, kaugelt sagedamini aga naisele, kes erineb tavalisest kurtisaanist ainult sellega, et ta ei üüri oma keha palgalisena tükitööks, vaid müüb selle korraga jäävalt orjusesse“³.

² K. Marx ja F. Engels — Kommunistliku partei manifest. Tallinn 1946, lk. 19. ³ F. Engels — Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine. Tallinn 1946, lk. 72.

See iseloomustus Marxi ja Engelsi ajastu kodanliku ühiskonna abielusuhetele on täielikult rakendatav kaas-aegse kapitalistliku ühiskonna kohta.

Selle tõenduseks, et kapitalistlikus ühiskonnas on abielu suuremalt osalt majanduslik tehing, võivad olla arvukad „kosjalehed“, vahetalitusbürood ja ajalehekuulutused kasulike abieluettepanekutega.

Sellele vaatamata, et kodanlikes riikides on olemas abielulahutust raskendavaid seadusi, jätkub perekonna laostumise pidev süvenemine. Ameerika ajalehtedes võib sageli näha karjuvaid pealkirju: „Statistika näitab abielulahutuste arvu hiiglasuurt kasvul“ „Abielulahutuste arv võib varsti muutuda võrdseks abielude arvuga!“ „On tarvis abinõusid abielulahutuste suureneva tendentsi ohjeldamiseks!“ Ameerikas (Michigani osariigis) avaldati juriidilise ühingu ajakirjas 1947. a. artikkel pealkirjaga „Abielulahutus kui rahvuslik tragöödia“. Selles artiklis on kirjutatud, et kui möödunud sajandi 90-ndail aastail oli Ameerikas tuhande abielu kohta 61 lahutust, siis 1945. aastal ulatus see arv juba 310-ni. Tähendab, kui varem oli üks lahutus 16 abielu kohta, siis praegu on Ameerikas üks lahutus 3 abielu kohta.

Edasi on artiklis öeldud, et igal aastal toimub Ameerika Ühendriikides kuni 500 000 perekonna lagunemine. Need arvud illustreerivad selgesti perekonnaelu koletislikku laostumist Ameerikas, kusjuures need on ainult keskmised arvud. Sellesamas artiklis tuuakse näide, et Chattanooga linnas (Tennessee osariigis) on 120 000 elaniku hulgas viis lahutust ühe püsiva abielu kohta.

Milles on kodanliku perekonna lagunemise peamised põhjused? Üksikabielu sellisel kujul, nagu ta tuli kodanlik-kapitalistlikku ühiskonda feodaalsest patriarhaadist

ja mitmenaisepidamisest, tõi kaasa naise orjastamise ja õigusetuse. Kapitalistlike maade enamikus on naine poliitiliste ja kodanikuõiguste poolest piiratud, ta on ori, mehe omandus.

Tsaari-Venemaa tsiviilkoodeksis olid naise kohustused formuleeritud järgmiselt: „Naine peab kuulama oma meest kui perekonnapead“, „peab osutama talle armastust ja austust ning ilmutama täielikku kuulekust“, „peab talle ilmutama alandlikkust ja ustavust kui maja pere-mehele“. „Mees ja naine on üks keha. Mees on naise pea. Naine mehest ei lahku.“ Need on tsaari seadusandluse põhialused.

Reas kodanlikes maades rikutakse viimaseil aastail naise õigust abielule ja perekonnale. Nii näitas 1500 ameerika linnakoolis teostatud uurimine, et 63%-s neist koolidest vallandatakse naisõpetajad viibimatult, kui nad lähevad mehele. Ulejäänud 37%-s koolidest ei vallandata naisõpetajaid kohe abiellumisel, kuid järgmisel õppeaastal tööd neile tavaliselt ei anta. Ühes New Yorgi ajalehes kirjutati naisõpetajast, kes, olles teatanud juhtkonnale oma kihlusest, sai vastuse, et ta vallandatakse viibimata pärast tema abiellumist. Naisõpetaja oli sunnitud loobuma abielust, et säilitada tööd, mis võimaldas tal ülal pidada elatanud vanemaid. Tokio ajalehes „Asahi“ on avaldatud reeglid algkooliõpetajaile, kus figureerib „õpetajatevaheliste abielude põhimõtteline keelamine“.

Kõrvuti naise õiguste selliste kitsendustega kasutatakse enamikus kapitalistlikes maades laialdaselt töötuses naise tööd kui odavamat.

Naine ei lepi enam oma õigusteta olukorraga, ta tunneb ja mõistab üha rohkem kodanliku abielu iket, tajub rahuldumatust ja püüdleb isiklikku vabadust. Kuid

kodanliku ühiskonna kaasaegne elu, kapitali osa selles elus ja varanduslike suhete tähtsus perekonnas viib seleni, et „perekond jätkab olemasolu . . . ainult selle erinevusega, et tema laostumine on muutunud üldiseks enamarenenud tööstuse ja konkurentsi tõttu“ (Marx ja Engels).

Eriti sügavat kriisi kannatavad abielu ja perekond kodanlikus ühiskonnas pärast Teist Maailmasõda. Eba-kindlus mehe tagasituleku ja homse päeva suhtes purustas abielutruuduse alused ning viis abielu ja perekonna lagunemiseni. Perekonna lagunemise ilmekaks näitajaks on abielulahutuste arvu tunduv suurenemine ja sõlmitavate abielude vähenemine kõigis kodanlikes riikides. 1946. aastal suurenes lahutuste arv sõjaeelse ajaga võrreldes kõigis kodanlikes riikides rohkem kui 2—3 korda, näiteks Inglismaal rohkem kui 4 korda ja Ameerika Ühendriikides rohkem kui 2½ korda. Lahutuste arvu kasvamine seal jätkub.

Kapitalistlikud riigid püüavad leida väljapääsu tekkinud olukorrast ja teevad arvukaid ettepanekuid perekonna ja abielu päästmiseks. Kuid alates Rooma paavsti läkitusest, kes kutsus üles vagadusele ja agiteerib abielusidemete jumaliku pühaduse eest, ning lõpetades kriminaalkaristuse projektidega petmise eest abielus, on kõik plaanitsetavad abinõud juba ette määratud ebaõnnestumisele ega suuda päästa kodanlikku perekonda laostumisest ja lagunemisest, mille tingib kapitalismi kogu arenemiskäik.

Selline on lühidalt kaasaegsete perekonnasuhete eba-meeldiv pilt kodanlik-kapitalistlikes maades.

Töötava rahva kommunistlikul kasvatusel on tohutu suur tähtsus kapitalismi igandite likvideerimiseks inimeste teadvuses; ta loob uue suhtumise töösse, abi-

elusse, perekonda ja armastuseküsimumustesse ning uued vastastikused suhted sugupoolte vahel. Kuid siin on kapitalismi igandid, vana kapitalistliku ühiskonna kombed veel kõige tugevamad. Mõningad mehed suhtuvad ikka veel naisesse vajaliku austuseta. Esineb veel abielusid, kus abikaasade vahekordi reostavad petmine ja liiderlikkus. See näitab, et veel ei ole kadunud kodanliku moraali igandid ja ebaterve, ebakommunistlik suhtumine naisesse.

Nõukogude võim kehtestas juba oma olemasolu esimestest päevadest naise ja mehe poliitiliste ja majanduslike õiguste täieliku võrdsuse. Nõukogude seadus tegi endale ülesandeks naine täielikult vabastada ja iseseisvaks muuta, kindlustada tema osavõtt poliitilisest elust, ühiskondlikust tööst ja tootmisest. Need naise õigused, millel ei ole võrdseid kogu maailmas, on fikseeritud NSV Liidu Põhiseaduses — Stalinlikus Konstitutsioonis. „Naisele antakse NSV Liidus mehega võrdsed õigused kõigil majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel.

Nende õiguste teostamise võimaluse kindlustab naistele meestega võrdse õiguse andmine tööle, töötasule, puhkusele, sotsiaalkindlustusele ja haridusele, ema ja lapse huvide riiklik kaitse, riiklik abi lasterikastele ja vallasemadele, raseduse korral naisele puhkeaja andmine palga edasimaksmisega, laialdane sünnitusmajade, lastesõimede ja lasteaedade võrk“⁴.

Naise tegeliku iseseisvustamise ülesanne, mille esitas Lenin 1919. aastal, on põhiliselt juba lahendatud. Nõukogude Liidus töötab naine võrdselt mehega sotsialistliku ülesehitustöö kõigis harudes ning on

⁴ NSV Liidu Konstitutsioon, § 122.

perekonnas omandanud täieliku majandusliku sõltumatus.

Sotsialistliku kolhoosikorra võidul on hiiglasuur tähtsus ebavõrdsuse lõplikuks likvideerimiseks mehe ja naise vahel maal. Viidates kolhooside tähtsusele talunaiste seisukohalt, kõneles seltsimees Stalin: „Mis puutub naiskolhoosnikesse endisse, siis peavad nad meeles pidama kolhooside võimu ja tähtsust naiste jaoks, nad peavad meeles pidama, et ainult kolhoosis on neil võimalus meestega üheväärseks saada. Ilma kolhoosideta — ebavõrdsus, kolhoosides — võrdõiglus. Seltsimehed naiskolhoosnikud pidagu seda meeles ja hoidku kolhoosikorda nagu silmatera“⁵.

Seega lõi Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon majanduslikud tingimused uue sotsialistliku perekonna tekkimiseks, abielu lakkas olemast majanduslik tehing. Perekond muutus meil „mehe ja naise vabaks liiduks, mida ühendavad armastus, sõprus ja ühine töö kodumaa hüvanguks“. „Otsustades kõigi seniste kogemuste järgi, soodustab naise võrdõiglus lõpmatult suuremal määral seda, et mehed muutuvad tõesti monogaamseks, kui seda, et naistel hakkab ilmema tung mitme mehe pidamiseks.“ „Täielik vabadus abielu sõlmimisel on seega üldiselt teostatav alles siis, kui kapitalistliku tootmise ja selle poolt loodud omandussuhete kaotamine on kõrvaldanud kõik need majanduslikud kõrvalkaalutlused, mis avaldavad veel praegugi väga suurt mõju abikaasa valikule. Siis ei jää nimelt enam ühtki teist motiivi peale vastastikuse poolehoiu“⁶.

⁵ J. Stalin — Leninismi küsimusi. Tallinn 1945, lk. 371.

⁶ F. Engels — Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine. Tallinn 1946, lk. 82.

Nii kirjeldas Engels abielusuhteid tulevases sotsialistlikus ja kommunistlikus ühiskonnas. Abielu vastastikuse sümpaatia ja armastuse alusel, abielu kui vaba seltsimehelik liit, kus mees ja naine on võrdõiguslikud, perekond, mille aluseks on ainult armastus, austus, ustavus ja kiindumus teineteisesse. Selline peab olema abielusuhete ideaal sotsialistlikus ühiskonnas. Selles avaneb abielu vaimne külg, tema kõlbeline ilu, mis on kapitalistlikus ühiskonnas kättesaamatu.

Uue loengu ajal noortele suguelu kohta andis keegi kuulajaist sedeli küsimusega: „Milleks on üldse vajalik abielu kui mehe ja naise kooselu vorm? Kas sotsialismi tingimustes ja hiljem kommunismi tingimustes ei asendata abielu vaba kooseluga ilma mingisuguste vastastikuste kohustusteta?“

Kuid kas võivad inimest, ja eriti kultuurset inimest, rahuldada lühiajalised sugulised sidemed?

Armastuse tekkimisel teise inimese vastu ilmub mitte ainult tung suguliseks lähenemiseks, vaid ärkavad ka kõrgemad tunded — hoolitsus armastatud inimese eest, tema alatise läheduse soovimine ja püüd vaimsele sidele; ilmneb huvide ja püüete ühtsus.

Püüd ehitada oma suguelu lühiajalistele, sageli vahetuvaile sugulistele sidemetele on inimese huvide piiratuse või siis sugulise lodevuse tagajärg.

Seltsimehelikele suhetele ning vastastikusele sümpaatiale ja kiindumusele rajatud abieluliit kergendab inimese tööd ja eluteed, loob tingimused sõbralikuks, seltsimehelikuks abistamiseks ja ergutab loovale tööle. Iga abielu tagajärjeks võib olla lapse sündimine. Uue põlvkonna täisväärtuslikkus ning õige füüsiline ja vaimne arenemine oleneb väga suurel määral sellest kasvatu-

sest, mida laps saab lapsepõlves. Lastesõimede, päevakodude ja teiste lasteasutiste ülesandeks on ainult kergendada emal laste kasvatamist, kuid nad ei saa asendada perekonda. Perekond jääb selleks ühiskondlikuks ja riiklikuks algrakukeseks, mis kõige paremini kindlustab sotsialistliku ühiskonna uue inimese kujunemise. Sellepärast on abielu ja perekond kollektiivi seisukohalt kõige otstarbekam suguliste vahekordade vorm.

Sügava ja tõsise armastuseta, ema- ja isaõnneteta ei ole elu täielik. Kommunism püüab luua täisväärtuslikku elurõõmsat inimest. Nõukogude perekonna kindlustamine ja arendamine on üks nõukogude demokraatia põhilisi ülesandeid.

Inimesed, kes mõtlevad, et sotsialism peab hävitama perekonna ning vabastama ema ja isa perekondlikest kohustustest, vastutusest laste ja perekonna eest, on täielikult kodanlike kujutluste võimuses.

ABIELU JA LAHUTUS

„Õnnetute abielude“ tundmaõppimine on näidanud, et lahutuste ja perekonna lagunemise kõige sagedamaks põhjuseks on abikaasade iseloomude ja huvide mittevastavus või ühe abielupoole truudusemurdmine. Suurim hulk lahutusi esineb kuni üheaastase kestusega abielude puhul. Sagedased on juhud, kus abikaasad otsustavad lahutada juba mõni päev või nädal pärast abielu sõlmimist. Mida kauemini säilivad abielusuhted, seda harvemini esineb lahutusi. Selliste lühiajaliste abielude ajalood on üsna tüüpilised: „tutvusime sõbratari juures, kohtusime kaks-kolm korda ja otsustasime abielluda“; „tutvusime rongis, ta meeldis mulle; mina töötan

vabrikus, tema õpib kõrgemas õppeasutises, elab ühiselamus; otsustasime abielluda ja ta kolis minu juurde". Need näited tõendavad erakordselt kergemeelset, ebatõsist suhtumist abiellumise küsimusse.

Abiellumine on tõsiseks sündmuseks inimese elus. Enne abiellumist on tarvis hästi tundma õppida inimest, kellega seod oma elu pikkadeks aastateks, kellega kavatsed käsikäes läbida elutee, saades toetust rasketel eluminutitel, kellele tahad anda oma armastuse ning kelles loodad leida seltsimeest ja sõpra.

Mõtlematu, kiirustatud abiellumise põhjustab sageli kiire kiindumus, mida peetakse ootamatult süttinud „armastuseks“. Kiindumus möödub enam või vähem kiiresti, armunu avastab teise inimese iseloomus selliseid jooni, mis talle varem jäid märkamatuks, ning kiindumuse asemele tuleb pettumus või isegi vaenulik tunne. Jõudmata teineteist enne abiellumist korralikult tundma õppida, jõuavad abikaasad pärast lühiajalist kooselu järeldusele, et nende vaated ja huvid on täiesti erinevad, et nende kooselu ei ole millegagi õigustatud.

Kui abikaasadel ei ole veel lapsi, siis lõpevad sellised abielud tavaliselt varsti lahutusega, kui aga juba on või peab sündima laps, siis algab tragöödia, see on sunnitud kooselu laste pärast või teistel kaalutlustel, alatiste alandavate tülidega, petmistega ja valega.

Enne abiellumist tuleb hoolikalt kaaluda, kontrollida ja analüüsida oma tundeid; abielluda võib ainult see, kes on veendunud oma armastuse kindluses ja sügavuses, selles, et armastatud inimene suudab olla ustav elukaaslane.

Sageli toob perekonnaellu tüli abikaasade põhjendamatu armukadedus. Vähimigi tähelepanuavaldustele teisele isikule muutub piinavate elamuste allikaks ja perekonna-

draamaks. Armukadedus on ebaterve tunne. Armukadeduse aluseks on kodanlike omanikusuhete igandid perekonnaelus. Armukadedus vähendab inimese väärikust, alandab inimese isiksust. Ükski armukadedus ei ole suuteline tagasi tooma kaduvat armastust, kui see tõesti esineb; vastupidi, armukadedus ja solvava usaldamatuse ilmutamine võib jahrenemist ainult kiirendada või seda esile kutsuda, isegi siis, kui seda varem ei olnud. Sageli just need elu „pisiasjad“, millel ei peaks olema mingit mõju abikaasade suhetele, loovad „perekonnapõrgu“.

Armukadedus peab sotsialistlikus perekonnas kaduma kui kapitalistliku mineviku igand, peab loovutama koha abikaasade isikliku elu vabaduse austamisele, mis rajaneb vastastikusele usaldusele ja armastusele.

Nõukogude seadusandlus ei keela lahutust. Kuid selleks, et vältida abikaasade kiiresti tehtud otsuseid ning kasvatada nõukogude inimestes vastutavat ja teadlikku suhtumist abiellumisküsimustesse, kuulub lahutus vormistamisele rahvakohtus, kes peab arutama, kuivõrd abikaasasid lahutusele ajendanud põhjused on tõsised ja põhjendatud. „Õnnetu abielu“ peab kutsuma esile erilise ettevaatlikkuse ja järelemõtlikkuse uue abielu sõlmimisel. Teistkordset „viga“ ei saa juba enam millegagi õigustada. Nõukogude seadus tunnistab kergemeelse suhtumise abielusse, perekonda ja perekondlikesse kohustustesse sobimatuks nõukogude kõlblusega.

Isiklikud suhted on ainult üks osa abieluprobleemist. Selle põhiline eesmärk on perekonna loomine, järglaste sündimine.

Isiksuse arenemisele ja kujunemisele mõjuvad kaks tegurit: vanemate päriilikult kinnistunud joonte edasiandmine järglastele ja ümbritseva keskkonna mõju.

Meditatsioon on teada, et päritavad tunnused võivad

tugevneda, kui nad on omased nii lapse isale kui ka emale, ja, vastupidi, võivad nõrgeneda, kui nad esinevad ainult isal või ainult emal. Sellepärast võib näiteks mingi päritav haigus ilmnedu lapsel tõenäolisemalt, kui ema ja isa mõlemad seda haigust põevad, ning võib üldse mitte ilmnedu, kui päritavat haigust põeb ainult üks abikaasadest.

Järglaste tervise kaitse eesmärgil on kõigi rahvaste seadused juba vanimast ajast keelanud verepilastuse, see on abielud vanemate ja laste, vendade ja õdede ning lähedaste sugulaste vahel. Vaatlused on näidanud, et niusugustest sugulistest sidemetest sünnivad sageli füüsiliselt nõrgad ja psüühiliselt mittetäisväärtuslikud järglased (idiodidid, vaimselt mahajäänud, ebardid jne.). Sellepärast on kõigis kultuurmaades abielud lähedaste sugulaste vahel keelatud.

NSV Liidu „Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi“ järgi on abiellujad kohustatud teineteist vastastikku informeerima oma tervisest. Sealjuures on keelatud abiellumine noorematel kui 18 aasta vanustel isikutel, nõdrameelsetel, psüühiliselt haigetel, suguhaigetel ja raskeid tuberkuloosivorme põdevail isikuil. Perekonnaseisuaktide büroos on abielu registreeriv ametnik kohustatud tutvustama abiellujaid kehtiva seadusandlusega abielu, perekonna ja eestkoste kohta.

Nõukogude seadusandluses on omistatud tähtis koht ema ja lapse õigustele.

Nõukogude Liidus ei ole lasterikkus õnnetus, milleks seda peetakse kapitalistlikes maades, vaid rõõm. Nõukogude Liidus saab lasterikas ema riigilt toetust laste ülalpidamiseks ja kasvatamiseks. Teda ümbritseb lugupidamine ja üldine austus, tema rinda ehivad medalid ja ordenid ning kui ta on kinkinud riigile ja perekonnale

kümme või rohkem last, siis omistatakse talle „Emakängelase“ kõrge aunimetus.

Uheski kodanlik-kapitalistlikus riigis ei ole emade- ja lastekaitsele omistatud niisugust tähtsust.

Seoses perekonnaküsimusega on tarvis öelda mõned sõnad abordist.

Abordiks ehk nurisünnituseks nimetatakse raseduse katkemist esimese seitsme kuu jooksul; raseduse hilisemat katkemist nimetatakse enneaegseks sünnituseks. Mõnikord võib abort tekkida iseeneslikult, sõltumata raseda soovist, kes tahab last saada. Iseeneslik abort on alati tingitud ema mingisugusest haigusest, kas emaka sünnipärasest puudulikest arenemisest, emaka limaskestast põletikulistest haigestumistest gonorröa või süüfilise alusel, eelnenud abortidest või muudest põhjustest.

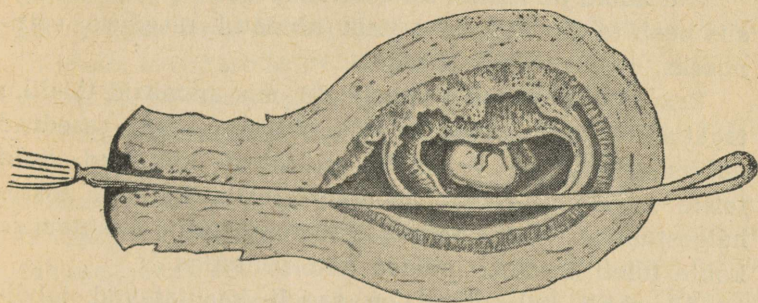
Iseeneslikku aborti esineb aga võrdlemisi harva. Sagedamini esineb juhtumeid, kus rase naine ei taha last saada ning ise või teiste isikute abil kutsub esile nurisünnituse. Niisugust aborti nimetatakse kunsttehislikuks.

Kunsttehislik abort on laialdaselt levinud kõigis kapitalistlikes maades; abortide arv on seal tunduvalt suurem normaalsete sünnituste arvust. Paljudes kapitalistlike maade suurlinnades on ühe normaalse sünnituse kohta 2 kuni 5 aborti ja rohkem.

Abort on mitte ainult sündimust vähendav sotsiaalne pahe; ta tekitab suurt kahju ka naise tervisele.

Abort on tõsine operatsioon. Raseda emaka õõnest kõrvaldatakse viljastatud munarakk erilise riistaga ning seejärel kraabitakse terava riistaga emaka limaskest välja. Sellepärast ähvardab iga abort naist tõsiste ohtudega, nagu emaka õrna, kobeda seinaga haavamisega, nakkuse viimisega emakasse, mis võib esile kutsuda

veremürgistuse jne. Isegi kõige kogenumail spetsialistidel juhtub, et terav riist tungib opereerijale märkamatu läbi pehme ja kobeda emaka ning kutsub esile selle mulgustuse (joonis 1). Selle ohtliku komplikatsiooniga kaasneb tugev seesmine verejooks kõhuõõnde. Mulgustusel võidakse tekitada haavu ka sooltele, millele võib järgneda kõhukelmepõletik. Kui ei anta õigeaegselt kirurgilist abi, naine sageli sureb.

Joon. 1. Emaka mulgustus arstiriistaga.

Emakaõõne haavandiline pind on erakordselt soodne pinnas mädapisikute arenemiseks. Sellepärast võib mõningase ebapuhtuse korral abordi ajal tekkida veremürgistus; samuti võib areneda emaka ja tema manuste kestev põletik, mis jääb mõnikord kogu eluks ja muudab naise sageli invaliidiks.

Limaskesta kroonilise põletiku puhul muutub emakas võimetuks säilitama temas arenevat loodet; niisugustel juhtudel tekivad naistel sageli iseeneslikud abordid.

Munajuhade põletiku tagajärjel võib naine jääda viljatuks juba pärast esimest aborti ning jääda alatiseks ilma emakssaamise võimalusest.

Suremus ning rasked tagajärjed naise tervisele on

eriti suured nõndanimetatud nurgataguse aborti juhtudel. Naistel, kes katsuvad nii või teisiti endale ise aborti teha, esineb palju raskeid, eluohtlikke komplikatsioone. Selle tulemusena jääb naine sageli pikemaks ajaks või jäädavalt töövõimetuks.

Nõukogude seadus lubab aborti teha ainult neil juhtudel, kui raseduse jätkumine on ohtlik ema elule või järglaste tervisele.

Kui naine tervisliku seisukorra tõttu ei või last saada, siis peab ta tarvitusele võtma abinõud raseduse vältimiseks, et mitte teha aborti.

Rasestumisvastaseid vahendeid, mis annaksid täieliku tagatise raseduse vastu, ei ole olemas. Ühed raseduse vältimise viisid ja vahendid on täiesti kahjutud, kuid teiste kasutamine võib mõnikord esile kutsuda tõsise haigestumise. Rasestumisvastaste vahendite kasutamise kohta tuleb kindlasti pidada nõu eriarstiga.

Äärmiselt kahjulikud on sageli kasutatavad joodilahuse süstimid emakaõõnde. Need võivad esile kutsuda emaka ja selle manuste raskeid haigusi ning vigastada naist pikkadeks aastateks. Sellepärast on nii-sugused süstimid keelatud.

Nõukogude seadus suhtub aborti kui riigi- ja ühiskonnavastasesse akti. Naisele on Nõukogude Liidus antud kõige laialdasem õigus ja võimalus laste saamiseks ja kasvatamiseks. Aborti tegemise eest vastutavad ja kannavad karistust nii arst või teine isik, kes tegi aborti, kui ka naine, kellele abort tehti⁷.

⁷ Kriminaalkoodeksi järgi karistatakse aborti teinud arsti 1—2-aastase vabadusekaotusega. Aborti tegemise eest tervishoiuvastases olukorras või aborti teinud, meditsiinilist eriharidust mitteomavaid isikuid karistatakse vabadusekaotusega mitte alla 3 aasta.

Esitasime lühidalt, missugune peab olema abielu sotsialistlikus ühiskonnas, missugustest eetilistest põhimõtetest peavad inimesed juhinduma, et kapitalismi igandid teadvuses ja elukorras kaoksid ning loovutaksid koha uutele, tervetele suhetele sugupoolte vahel.

Suur Isamaasõda oli Nõukogude inimeste moraalsete väärtuste suureks prooviks. Selline raske ja pikaajaline sõda kõigi temaga seotud kannatustega, mida elas üle nõukogude rahvas, pidi üksikuil juhtudel kajastuma ka perekonnasuhete vastupidavusel. Kuid sellega kõrvuti tõi Suur Isamaasõda nähtavale stalinliku ajastu inimese moraalse ja vaimse palge kogu ülevuse.

Suure Isamaasõja aastail kristalliseerusid eriti selgelt inimhinge väärtuslikud omadused. Miljonite inimeste õilsad tungid, mis sulasid kokku ühtsaks patriootlikuks tundeks, kui isiklik jäi tagaplaanile ja kõik allus ühtsale tahtele, see on tahtele võita, tingisid meie rahva võidu suures heitluses vaenlasega. Kuid oma, lähedane ja isiklik, ehkki jäetud tagaplaanile esimese ja püha kohustuse — kodumaa kaitse — nimel, elas siiski inimeste südameis edasi. Minnes läbi kõigist katsumustuledest, surmaohust, lahusolekust ja teadmatusest, ei tekkinud tõeliselt sügavas tundes mingeid muutusi. See tunde-terviklus lähedase inimese vastu oli omane enamikule nõukogude inimestest. Selles ilmnes sotsialistliku ajastu inimeste uue maailmamõistmise karakterne iseärasus, kes on vana, kodanliku ühiskonna vale ja tinglikkuse kammitsaist vabastatud. Selle kohta on olemas arvutu hulk näiteid nii elust kui ka ilukirjandusest.

Naist, kellele kuritegelik abort on tehtud, karistatakse esimesel korral ühiskondliku laitudega, teisel korral aga rahatrahviga kuni 300 rublani. *Toimet.*

Meenutagem Aleksei Tolstoi jutustust „Vene iseloom“. Tegevus selles jutustuses toimub Isamaasõja haripunktil.

Peategelaseks on leitnant Jegor Dremov. Minevikus oli ta lihtne, vaikne, tavaline inimene, kolhoosnik Saraatovi oblastist Privolžskoje külast. Tal oli mõrsja, pärit samast külast Volga ääres. Ilus ja uhke tütarlaps. Saates Jegori sõtta, ütles ta temale: „Ootan, kuigi sa tuleksid tagasi kasvõi ühe jalaga.“

Leitnant Jegor Dremov võitles vapralt, kuni temaga juhtus õnnetus. Lahingu ajal, kui sakslased olid juba verest tühjaks jooksmas, sai Dremovi tank tabamuse ning süttis põlema. Seltsimehed tirisid Dremovi põlevast tankist välja. Ta oli saanud näkku raskeid põletushaavu ja lamas kaheksa kuud haiglas. Talle tehti „uus nägu“ — nina, huulte, silmalaugude ja kõrvade taastamise plastilised operatsioonid. Kui ta kaheksa kuu pärast vaatas esmakordselt oma nägu, pöördus temale peegli andnud meditsiinõde kõrvale ja hakkas nutma. Ta andis õele kohe peegli tagasi. „Juhtub hullematki,“ ütles ta, „sellega võib elada.“ Kuid enam ei küsinud ta peeglit, ainult kobas oma nägu, nagu püüdes sellega harjuda. Pärast haiglast väljumist tunnistati ta kõlblikuks rivitule teenistuskohale, kuid ta palus uuesti rindele. „Ma ei ole invaliid, ma olen vördjas, kuid see ei sega asja.“ Tema palve rahuldati ning anti ühtlasi puhkust vanemate juurde sõitmiseks.

Dremov harjus visalt selle masendava muljega, mida tekitas ümbruskonnale tema moonutatud, peaaegu ebanimilik nägu. Omaksed ei tundnud Dremovit ära isegi hääle järgi, mis oli pärast kõiki operatsioone muutunud. Tema aga ei leidnud endas jõudu tõtt öelda ning esines nende poja seltsimehena, kes oli sõitnud neile tervitusi edasi andma. Kohtumine armastatud tütarlapselga, kellele

ta samuti justkui tervitusi tõi, sundis teda otsustama lahkuda, neiule ennast avaldamata, ja mitte kunagi enam tagasi tulema. Instinktiivne jubedus, millega neiu tema nägu nähes tagasi pörkas, kinnitas teda selles otsuses. Ta läks tagasi oma polku. Ta otsustas nõnda: las ema olla võimalikult kaua tema õnnetusest teadmatuses. Mis aga puutub mõrsjasse, siis selle pinnu rebib ta südamest välja. Kuid emasüdames elas pärast Dremovi külaskäiku kahtlus, et neid külastas oma poeg. Ning ema kirjutas talle oma kahtlusest. Vastuseks kirjutas Jegor oma ülestunnistuse.

Korraga sõitis Dremovi juurde rindele kaks naist — ema ja mõrsja. „Ma sõitsin teie juurde, Jegor, ütles, et ma tahan teiega igavesti elada. Ma armastan teid igavesti, armastan väga...“ ütles talle tütarlaps.

Aleksei Tolstoi lõpetab oma jutustuse sõnadega: „... jah, niisugused nad on, need vene iseloomud! Näib, et inimene on tavaline, aga kui tuleb karm viletsus, siis tõuseb temas suur jõud — inimlik ilu!...“

Analoogilist elust võetud juhtumit kirjeldab Wanda Wasilewska oma jutustuses „Lihtsalt armastus“. Noore abielumehe Grigori Tšernovi ja tema naise Maria vastastikuse armastuse esimeste päevade imeilusasse aega tungivad julm sõda ja lahusolek. Grigori jääb rindel teadmata kadunuks. Maria asub tööle tagalahaiglasse, kus ta pühendab kogu oma jõu haavatute eest hoolitsemisele. Lakkamatu mõtte armastatud mehest ei lahku Mariast ei päeval ega ööl. Kindel usk eelseisvasse kohtamisse toetab teda kõigis katsumustes. Kuid ta kõrval on alati nii tööajal kui ka vabadel tundidel sõber, tema mehe seltsimees doktor Vorontsov, kes armastas Mariat juba enne tema abiellumist ja hinge põhjas armastab teda ka praegu. Kuid sõbratunne hoiab tagasi

isikliku armastuse tunnet Maria vastu ning ta toetab kogu jõuga Marias reipust ning lootust kohtamisele.

Maria saab teate Grigori surmast. Vorontsov püüab suure taktitundega ja temale omase delikaatsusega kergendada naise raskeid elamusi. Maria ja Vorontsovi vahel tekib mingi vaimne side, lähedus, rohkem kui sõprus.

Kuid saabub sõnum, et Grigori surmateade on eksitus: ta on elus, kuid vigastustest moonutatud, olles jäänud ilma jalast ja käest. Tšernov otsustab kaduda oma naise Maria elust. Ta mõtiskleb palju haiglavoodis: „Mida ma saan pakkuda Mariale? Siduda teda alatiseks oma vigastatud eluga? Ei, parem ma ei lähe tagasi ning talle jääb helge ja puhas mälestus sellest, kes armastas teda ja kes andis oma elu kodumaa eest.“

Maria ja Vorontsov otsivad Tšernovi haiglas üles. Vaatamata sügavale ja ustavale armastusele mehe vastu ei suuda Maria suruda alla esimest jubeduse ja meeleheite muljet, nähes Grigorit, kes oli jäänud moonutatud vigaseks.

Nende kolme inimese hinges toimub tumm pingeline võitlus, mis lõpeb Vorontsovi otsese armuavaldusega Mariale ning ettepanekuga sõita ära ning alustada temaga uut õnnelikku elu. „Sa oled ise õnnetu ega too ka temale õnne,“ veenab Vorontsov Mariat. Kuid Maria, kannatanud ja kontrollinud ennast, mõistab lõpuks, kui vajalik on ta Grigorile, kui armas temale Grigori kõigele vaatamata siiski on ja kui vajalik ta on Mariale enesele. Ta jääb Grigoriga. Ning see ei ole kaastunne ega ohver, vaid lihtsalt armastus!

Kolmanda näite leiame F. Panfjorovi romaanis „Võitlus rahu eest“. Andekas insener Nikolai Korabljov on jäetud valitsuse korraldusel tagalasse sõjatehasesse.

Tema naine Tatjana satub koos pojaga sakslaste juurde vangi. Saksa keelt valdav kultuurne ja ilus naine muutub saksa ülemuste austamisobjektiks. Talle antakse kõik võimalused vältida vaenlase omavoli ja julmust ning kindlustada enda ja poja elu rahuliku elutsemisega okupeeritud maakohas. Kuid tema südames elab ustavus ja armastus mehe vastu, ta ei ole võimeline mingiteks kompromissideks, vaatamata suurele armastusele poja vastu ning kartusele tema elu eest. Tatjana tapab saksa nuuskuri ja läheb partisanide juurde. Poja ta kaotab. Kogu tema edasine võitlus on seotud kindla lootusega võidule ja kohtumisele armastatud inimesega. Tema meest Nikolai Korabljovi võrgutavad tagalas korduvalt naised, kes arvavad, et ilus mees, kelle naine on vaieldamatult sakslaste juures hukkunud, võiks kellegagi neist lohutada oma üksinduse nukrust. Kuid nad mõlemad, nii Nikolai kui ka Tatjana, kannavad oma armastuse ja ustavuse läbi kõigi katsumuste puhtana ja määrimatuna.

Toodud näited ei ole üksikud. Nad kajastavad erakordse sügavuse ja selgusega miljonite nõukogude inimeste tundeid, mõtteid ja käitumist.

Võitnud sotsialismi tingimustes kujunevad välja uued, kommunistlikud suhted inimeste vahel, uus, kommunistlik moraal. Uha sagedamini leiame perekondi, kus üksikisiku huvid põimuvad tihedalt kogu sotsialistliku ühiskonna ja kogu nõukogude rahva huvidega.

Sotsialistlik töö on õilistanud nõukogude inimest, on loonud uue, kommunistliku moraali alused.

Vastuseks sotsialismi vaenlaste katsetele eitada ja moonutada kommunistlikku moraali kirjutas Lenin: „Mis mõttes me eitame moraali, eitame kõlblust?

Selles mõttes, millises jutlustas seda kodanlus, kes tuletas selle kõlbluse jumala käskudest...

Kas aga on olemas kommunistlikku moraali?... Muidugi on. Sageli kujutletakse asja nõnda, et meil ei ole oma moraali, ja väga tihti süüdistab kodanlus meid selles, et meie, kommunistid, eitame igasugust moraali. See on mõistete äravahetamine, töölistele ja talupoegadele prügi silma puistamine...

Me ütleme, et meie kõlblus on täielikult allutatud proletariaadi klassivõitluse huvidele...

Kõlblus on selleks, et inimühiskond võiks tõusta kõrgemale ja pääseda töö ekspluateerimisest... kõlblus on see, mis aitab kaasa vana ekspluataatorliku ühiskonna purustamisele ja kogu töörahva ühinemisele proletariaadi ümber, kes loob uut, kommunistide ühiskonda"⁸.

Proletaarne moraal eitab kõike, mis kahjustab kommunistliku ühiskonna ülesehitamist.

Lenin õpetas, et sotsialismi inimeste kasvav, noor põlvkond peab elama täisverelist, reibast ning rõõmsat elu — õppima, töötama ja armastama. Lenin ütles: „Meile on võõras asketism, kuid ühtlasi on meile võõras ka sugulise armastuse ja suguliste liialduste kultus.“

Kommunistlik moraal on meetod võitluseks kapitalistliku korra jäänustega kui moraalse laostumise põhilise allikaga, efektiivse võitluse vahend töötava rahva füüsilise tervise eest, terve, tugeva ja võitmatu uue, stalinliku sugupõlve loomise eest.

Me võitleme kapitalismi iganditega inimeste teadvuses. Iga uus sotsialismi võit hävitab üksteise järel

⁸ V. I. Lenin — Valitud teosed kahes köites, II k. Tallinn 1946, lk. 547—549.

kapitalismi sünnimärgid ja aitab kujundada uut, kommunistliku ühiskonna inimest.

MÕNINGAD ANDMED PALJUNEMISE FUSIOLOOGIAST

Sajandite vältel on kujunenud välja arvamus, et sugulistest vahekordadest ja suguhaigustest kõnelda on „eba- viisakas“, sellepärast astub meie noorsugu sageli ellu sellest midagi teadmata. Enamikul juhtudel ei anna ei perekond ega kool meie noortele vajalikke andmeid ja teadmisi suguelust, sellest, kuidas sünnib ja areneb laps. Suguelu tervishoiu paremaks mõistmiseks on tarvis eelnevalt tutvuda mõningate füsioloogiliste ning samuti meditsiiniliste andmetega.

Kõik nii taime- kui ka loomariigis esinevad elusorganismid koosnevad üksikuist rakkudest.

Kõige lihtsamad organismid koosnevad ühest või mõnest rakukesest, keerukamad organismid aga arvutust hulgast mitmesugustest rakkudest.

Igas rakus me eristame rakukeha ja selles asuvat tuuma (joonis 2). Rakukeha olulist osa nimetatakse protoplasmaks. Protoplasma koosneb peamiselt valkainetest, mis on erakordselt keeruka keemilise ehitusega. Protoplasmas toimuvad kõik raku peamised eluprotsessid, nagu toitumine, hingamine, ainevahetus jne.

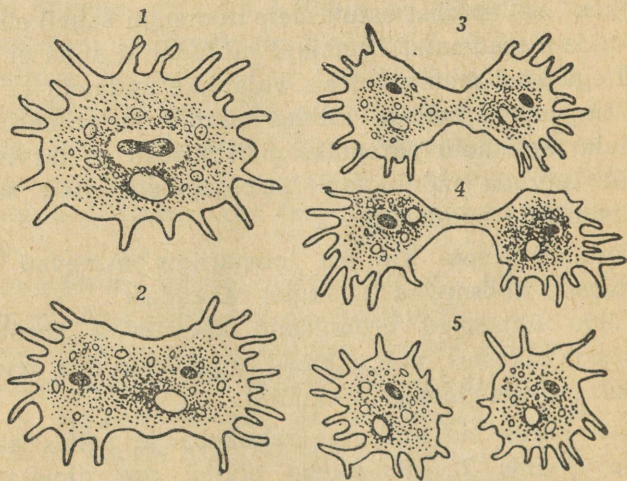
Elusolekus on raku tuum läbipaistva, heleda põiekesetaoline, mida nimetatakse idupõiekeseks. Idupõieke on nagu protoplasmagi keeruka keemilise koostisega.

Elusa raku peamisteks eluprotsessideks on ainevahetus, kasvamine ja paljunemine.

Rakud paljunevad pooldumise teel. Igasugune raku

pooldumine algab tema tuuma pooldumisega. Tuum etendab paljunemisel põhilist osa.

Eristatakse kaht pooldumisviisi: otsest pooldumist ja keerukamat — kaudset pooldumist. Otsest pooldumist puhul, mis esineb mõningail lihtsamail elusorganismidel (mõned seened ja bakterid), jaguneb rakutuum ning seejärel ka raku keha (protoplasma) kaheks võrdseks või

Joon. 2. Protoplasma ja raku otsepooldumine.

ebavõrdseks osaks ning ühe emaraku asemele tekib kaks sarnast tütarrakku (joonis 2). Niisugust lihtsat pooldumisviisi esineb looduses võrdlemisi harva.

Enamik rakke paljuneb keerukama pooldumise, kaudse pooldumise teel, mida nimetatakse karüokineesiks⁹.

⁹ Karüokinees — kreeka keelne sõna, mis tähendab tuumas toimuvat liikumist.

Raku kaudne pooldumine algab samuti tuuma muutmisega. Tuumas leiduvad kromatiiniterad muutuvad kromatiininiitideks — kromosoomideks. Seejärel jagunevad kromosoomid pikipooldumise teel kaheks võrdseks osaks ja liiguvad raku eri pooluste suunas. Kui kromosoomide võrdseteks osadeks jagunemise protsess lõpeb, siis pooldub raku keha. Seega saab kumbki tütarrakk võrdse hulga kromosoomides leiduvast kromatiinist.

Looduses esineb mittesuguline ja suguline paljunemine. Mittesuguline paljunemine seisneb vanast rakust eraldunud osa uueks rakuks muutmises. Sellise paljunemise lihtsaimaks viisiks on ühe raku pooldumine (sagedamini risti, harvemini pikuti) kaheks osaks. Nii paljuneb enamik kõige lihtsamaid ainurakseid organisme (infusoorid, bakterid). Peale ainuraksete organismide esineb lihtsa pooldumise teel paljunemine mõningail hulkraksetel ussidel, kes poolduvad ristilõigustumisega kaheks osaks; edasi poolduvad need osad uuesti, nii et tekib 8 kuni 16 uut indiviidi.

Mõningad elusolendid paljunevad pungumise teel: emaindiviidi kehal tekib pung, mis eraldub emarakust või -kehast, muutudes iseseisvaks indiviidiks; selliselt paljunevad paljud seened, sealhulgas pärmseened. Kui pungad emakehast ei eraldu, siis moodustavad nad sellel terved kolooniad, nagu näiteks korallidel ja polüüpidel. Pungumise teel paljunevad paljud kõrgemad taimed ja alamad loomad.

On olemas veel kolmas mittesugulise paljunemise viis, mille puhul ühes ühises kestas areneb palju nõndanimetatud spoore (eoseid); kestast väljudes moodustab iga eos uue organismi. Eoste moodustamise võime on

mitmeil lihtsail organismidel — bakteritel ja nõndanime-
tatud eostaimedel.

Kõigi nende kolme mitesugulise paljunemisviisi ise-
ärasuseks on see, et nendest võtab osa ainult üks orga-
nism.

Peale mitesugulise paljunemisviisi on olemas sugu-
line paljunemisviis. Sugulise paljunemise olemus seis-
neb selles, et järglased tekivad kahe indiviidi osavõtul
kahe erineva raku ühinemise tulemusena. Kõik kõrgemad
loomad paljunevad eranditult sugulisel teel.

Elusorganismide kõrgemal arenemisastmel säilitab
ainult osa rakke sugulise paljunemise võime, kuna teine
osa rakke selle võime kaotab. Paljunemise võime säilita-
nud ja sugurakkude nimetust kandvate rakkude kohtu-
misel toimub eostumine. Need rakud tekivad suguorga-
nites. Sugurakkude kohtumine toimub tänu sellele, et osa
neist, mehe sugurakud, on liikuvad ja aktiivsed. Teine osa
aga, naise sugurakud, säilitavad liikumatuse. Naise sugu-
rakku nimetatakse munarakuks, mehe sugurakku sperma-
tozoidiks ehk seemnerakuks. Spermatozoidide ühinemist
munarakkudega nimetatakse viljastumiseks ehk eostumi-
seks.

Kõigil kõrgemal loomadel erinevad isas- ja emasloom
juba väliselt. Suguelundite erinev ehitus ja rida
nõndanimetatud teiseseid sootunnuseid eristavad isas-
indiviidi emasindiviidist.

Sugulise paljunemise protsess algab viljastamisega.

Kõige keerukam suguelundite süsteem on inimesel.

Mehe suguelundid koosnevad sugutist ja kahest
munandist, mis asuvad munandikotis. Munandid koosne-
vad sagaratest ja seemnetorukestest, milles tekivad mehe
seemnerakud — spermatozoidid. Spermatozoid koosneb
peast, kaelast, vaheosast ja sabast.

Kuni suguküpsuseni toimub munandites ainult ettevalmistus spermatozoidide moodustumiseks, mis küpsevad mehe suguküpsuse saabumise momendiks ja kogunevad nõndanimetatud seemnepõiekestesse.

Spermatozoidid on väga liikuvad. Suguakti ajal seemnepõiekesed tühjenevad ja seemnevedelik, mis kujutab endast limast massi tohutu suure hulga spermatozoididega, purskub naise sugutusteedesse (seemnevedelikus leiduvate spermatozoidide arv on 200 kuni 500 miljonit).

Spermatozoidide moodustumine algab meestel suguküpsuse saabumisest ja võib jätkuda kõrge vanuseni. Sagedased on juhud, kus 70-aastasest raugad on säilitanud järglaste sigitamise võime.

Naise suguelundite süsteem on mehe omast märksa keerukam. Naise välised suguelundid koosnevad suurtest ja väikestest häbememokkadest, mille vahel on välimine kusitisuue ja tupe sissekäik. Tupel on toru kuju. Oma seintega haarab ta emakakaela. Tütarlaster on tupe sissekäik osaliselt suletud limaskestast voldiga, nõndanimetatud neitsinahaga; esimesel suguühtel see tavaliselt rebeneb, millega kaasneb tähtsusetu verejooks.

Naise suguelundite süsteemis koosneb põhiline osa emakast, kahest munasarjast ja kahest munajuhast — nõndanimetatud Fallopio tõrvedest. Munasarjades tekiavad munarakud. Munarakkude tekkimine algab väga varakult; juba vastsündinud tütarlapsel on mitu tuhat munarakku. Täiskasvanud tütarlapsel on suguküpsuse saabumisel mõlemas munasarjas kuni 40 000 munarakku; neist valmib kogu naise suguelu vältel ainult 400—500 muna, ülejäänud aga hukuvad.

Munarakk asub nõndanimetatud Graafi põiekeses, mis ulatub munasarja pinnale; kui põieke lõhkeb, satub munarakk algul kõhuõõnde ning seejärel munajuhasse. Erilise virve-epiteeli abil, millega on vooderdatud munajuha seesmine pind, liigub munarakk emaka suunas. Kui naise suguelundeis on mehe spermatozoid, mis, tänu oma liikuvusele, tungivad emakaõõnde ja edasi munajuhadesse, võib toimuda munaraku kohtumine spermatozoidiga ning viljastumine.

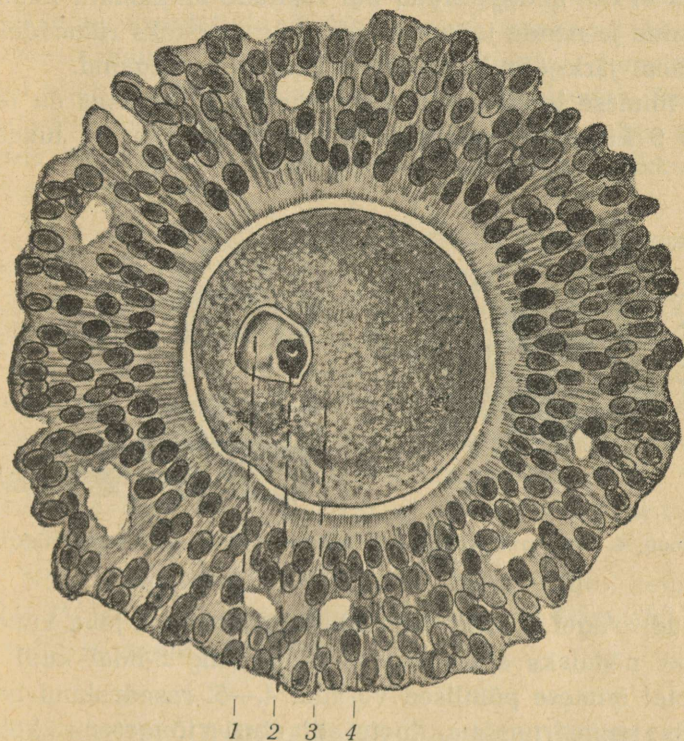
Paljudest miljonitest spermatozoididest, mis satuvad tuppe, jõuab ainult väike hulk emakani, ülejäänud hukuvad tupes. Juba 4—6 minutit pärast suguühet võib spermatozoidide leida emakakaela kanalis. Emakakaelast liiguvad spermatozoidid kiiresti emakaõõnde ja edasi munajuhadesse. Selle vahemaa (umbes 20 sentimeetrit) läbivad nad 2—3 tunni jooksul.

Kui kaua elavad ja säilitavad viljastamisvõime spermatozoidid naise suguelundeis? Uhed teadlased arvavad, et spermatozoidid võivad elada tervetes naise suguelundites 2—3 päeva, teised, et nad säilitavad oma eluvõime kuni 15 päeva.

Naise küps munarakk koosneb nagu iga rakk kehast ja tuumast; tuumas asuvad kromatiiniidid — kromosoomid.

Munarakk on kaetud õhukese kestaga ja väikeste teraliste rakukeste kihiga, mis ümbritsevad munaraku kiirpärjana (joonis 3). Kui spermatozoidid kohtavad oma teel munaraku, ümbritsevad nad selle ja tungivad kiirpärja (joonis 4). Vaadeldes mikroskoobi all munaraku kohtumist spermatozoidiga, võib näha, kuidas munaraku tuum hakkab aeglaselt liikuma spermatozoididele vastu ja kuidas osa rakukesta moodustab kühmu.

Lõpuks tungib kõige tugevam ja kõige liikuvam spermatozoid läbi munaraku kesta, suundub tuuma poole ja ühineb sellega. Kohe pärast spermatozoidi tungimist

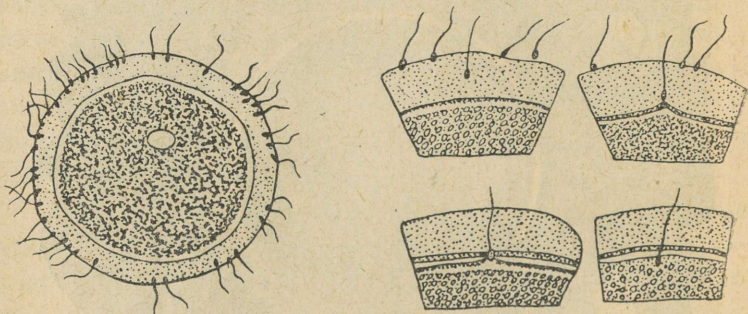

Joon. 3. Naise munarakk. 1 — idupõieke; 2 — idutähn;
3 — protoplasma; 4 — kiirpärg.

munaraku protoplasmasse tekib selle ümber eriline kest, mis takistab teistel spermatozoididel esimesele järgnemast (joonis 4).

Viljastatud munarakk hakkab viibimata poolduma, see on lõigustuma paljudeks rakkudeks; sattudes emakaõõnde, kinnitub ta seina külge ning jätkab kasvamist ja arenemist emakas. Kogu järgnev loote arenemise protsess ei ole midagi muud kui rakkude lakkamatu lõigustumine ja nende jagunemine mitmesugusteks rühmadeks, millest järk-järgult arenevad kõik keha organid.

Inimese loote täielikuks arenemiseks emakas on tarvis 9 kuud (9 kalendrikuud ehk 10 28-päevast lunar-

Joon. 4. Spermatozoidid, mis kohtavad oma teel munarakku.

kuud). Algul vormitu rakkude mass omandab juba kuueks nädalaks elusorganismi kuju ning 3-ndal kuul on lootel inimese põhilised vormid. 4.—5. raseduskuul hakkab naine tunda loote liigutusi tõugetena kõhuseinale. Uhtaegu loote kasvamisega suureneb emakas ning venivad välja kõhuseinad. Rinnanäärmed suurenevad ja juba 4.—5. raseduskuul hakkavad nad eritama hägust vedelikku — ternespiima. Kui loode on valminud, tekivad emaka lihastiku kokkutõmbumise tagajärjel nõndanimetatud sünnitusvalud. Emakakael ja tupp

venivad järk-järgult välja ning loode väljub häbeme-
pilu kaudu.

Loode on emaka seinaga ühendatud nabaväädiga, mil-
les asuvad veresooned ja mille kaudu toimub loote
toitumine ema veres leiduvate ainetega. Nabaväät on
emakaga ühendatud nõndanimetatud emakoogi kaudu.
Pärast sündimist seotakse nabaväät kinni ja lõigatakse
läbi ning laps kaotab ühenduse ema organismiga. Pärast
seda kui emakook on emakast väljunud, loetakse sün-
nitus lõppenuks. Emakas tõmbub järk-järgult kokku ja
võtab endise kuju.

Tavaliselt valmib naisel üks muna kuus, täpsemalt,
üks kord 28 päeva jooksul, sellepärast on menstruatsi-
oon (kuupuhastus) iga 28 päeva tagant. Kuid mõnikord
valmib muna 25 päeva või 31 päeva jooksul ning siis
tekivad kuupuhastused sagedamini või harvemini. Kuu-
puhastuste ilmumisega, mis meie kliimatingimustes esi-
neb kõige sagedamini 13.—15. eluaastal, saabub tütar-
lapse füsioloogiline suguküpsus ning võib toimuda vil-
jastumine. Kuid see ei tähenda, et tütarlapse organism on
küps sugueluks.

Naise organismi lõplik väljakujunemine toimub
22.—23. eluaastal. See vanus on kõige soodsam abiellu-
miseks ja suguelu alguseks.

SISESEKRETSIOONINÄÄRMED JA NENDE TAHTSUS ORGANISMI ELUS

Sugunäärmed toodavad mitte ainult sugurakke, vaid
samuti erilisi keemilisi aineid, mida nimetatakse hor-
moonideks (kreekakeelne sõna „ormáo“ tähendab „ärrit-
tan“). Hormoone eritavaid näärmeid nimetatakse sise-

sekretsiooninäärmeteks. Need näärmed erinevad teistest näärmetest selle poolest, et neil ei ole viimajuhasid, vaid nad eritavad oma elutegevuse saadused, hormoonid, vahetult verre, mis kannab need kogu organismi laiali.

Uksikute näärmete sisesekretsiooni tundmaõppimiseks kasutatakse kaht viisi: esiteks, eraldatakse näärmed looma organismist ja vaadeldakse sel puhul tekkivaid muutusi; teiseks, viiakse looma organismi eemaldatud näärme asendamiseks selle nõret või istutatakse eraldatud nääre teisele kohale. Kui organismis pärast mingi näärme eemaldamist tekivad haiguslikud muutused, mis kaovad pärast selle näärme teisele kohale ümberistutamist või pärast nõre sisseviimist, ja kui pärast ümberistutatud näärme teistkordset eemaldamist või pärast nõre sisseviimise katkestamist needsamad haiguslikud muutused uuesti ilmuvad, siis on selge, et need olenevad just selle näärme töö väljalülitamisest, temas tekkivate hormoonide puudumisest veres.

Nende sisesekretsiooninäärmete põhiline tegevus seisneb kõikide organite töö koordineerimises, millela ei oleks mõeldav organismi normaalne arenemine. Varem arvati, et ainult närvisüsteem ühendab keeruka elusorganismi kõik osad, nüüd me aga teame, et peale närvisüsteemi toetavad seda sidet mitmesugused veres ringlevad hormoonid. Kõrgelt organiseeritud loomad allub elundite ja elundisüsteemide töö hormooni- ja närviregulatsioonile, mis kujutab funktsioonide suhtes ühtsat süsteemi, mida nimetatakse neuro-humoraalseks süsteemiks. Piisab tähtsusetust hulgast hormoonidest, et pidurdada ühtede organite tegevust ja teiste tegevust ergutada.

Võtame näiteks seose piimanäärmete ja emakas are-

neva loote vahel. On teada, et juba raseduse ajal hakkavad rinnanäärmed paisuma ja eritama ternespiima.

Sisesekretsiooninäärmete hulka kuuluvad ka sugunäärmed, mille hormoonid avaldavad tohutu suurt mõju inimorganismi arenemisele ja tegevusele.

Sugunäärmete mõju loomade ja inimese organismile oli teada väga ammu. Loomakasvatajad kasutasid juba palju sajandeid tagasi sugunäärmete eemaldamist (nõndanimetatud kastreerimist) looma iseloomu ja arenemise muutmiseks. Pärast kastreerimist kaob loomadel sugutung, nad muutuvad rahulikeks, väheliikuvaks ja rasvuvad (joonis 5).

Joon. 5. Koer enne ja pärast kastreerimist.

Kauges minevikus kastreeriti ka inimesi. Muistses Hiinas ja Kreekas oli kombeks kastreerida orje. See tava oli levinud ka vanas Egiptuses ja Roomas. Alles võrdlemisi hiljuti oli Hiina imperaatoril ja Türgi sultanil arvukaid kastreeritud teenreid; Itaalias Rooma paavsti hoovkonnas kastreeriti poisikesi, et säilitada nende kui lauljate peenikesi hääli; Venemaal oli nõndanimetatud skopetside usulahk, kes usulistel motiividel eemaldasid sugunäärmed oma sugutungi hävitamiseks.

Sugunäärmete eemaldamisel sugutung kaob, ainevahe-

tus organismis muutub, tugevneb rasva talendumine¹⁰ ja nahk muutub lõdvaks ning kahvatuks, lihastik nõrgaks ja hääb kähedaks. Suguelundid atrofeeruvad, järk-järgult kaovad teisesed sootunnused: karvad langevad välja, meestel talendub rasvakiht, naistel atrofeeruvad rinnanäärmed; sageli muutub ka hingeelu.

Mõningate õpetlaste uurimised on näidanud, et sugunäärmed avaldavad mõju soo kõigi iseärasuste arenemisele. Kui näiteks kukkedel, isastel merisigadel ja rottidel lõigata välja seemnenäärmed (munandid) ja istutada neile naha alla või kõhukoopasse sama liigi emasloomadelt väljalõigatud munasarjad ning emasloomadele istutada isasloomade munandid, siis neil juhtudel, kui ümberistutatud näärmed juurduvad ja hakkavad kasvama, kaovad loomadel järk-järgult neile omased tunnused: kukel langevad ära hari ja kannused, langevad välja suled, ta ei kire enam ja hakkab käituma nagu kana; kanal, vastupidi, kasvavad hari ja kannused, ta hakkab kinema, muutudes järk-järgult nii välimuselt kui ka oma käitumiselt kuketaoliseks.

Analoogiline muundumine toimub ka merisigade ja rottidega.

Niisiis, sugunäärmed eritavad verre erilisi hormoone; levides verevooluga mööda keha avaldavad need hormoonid suurt mõju organismile ja omistavad talle mees- või naissoole iseloomustavaid jooni.

Suguhormoonid hakkavad mõjuma inimese organismile erakordselt varakult. Täielikult ilmneb suguhormoonide mõju suguküpsuse perioodil. Suguküpsuseks nimetatakse sugunäärmete valmimise perioodi, mida iseloo-

¹⁰ Talendumine — kogunemine, ladestumine. *Toimet.*

mustab teiseste sootunnuste ilmumine: hakkavad kasvama karvad häbemekingul ja kaenla all; noormees-
tel hakkavad kasvama vurrud ja habe, hääl muutub
jämedamaks, hakkab ilmnema huvi naissoo vastu. Tütär-
lastel suurenevad rinnanäärmed ja ilmuvad menstruaatsi-
oonid.

Suguküpsuse saabumisel võivad ilmuda nõndanime-
tatud pollutsioonid. Pollutsiooniks nimetatakse une ajal
toimuvat seemnevoolu meestel ja emakanäärmete eritust
naistel; tavaliselt eelneb pollutsioonile erootilise (armas-
tusliku) iseloomuga unenägu.

Sagedased pollutsioonid on enamikul juhtudel neu-
rasteenia, kuse- ja suguelundite süsteemi muutuste ning
ümbruse ebaterve mõju tagajärg. Sellepärast tuleb saged-
aste pollutsioonide puhul kõrvaldada kõik momendid,
mis mõjuvad erutavalt hingeelule, pidada korrapärast
eluviisi, piirata söömist ja joomist enne magamaminekut,
teostada üldist karastavat ravi (näiteks külma veega
hõõrumised ja dušid) ning tegelda kehakultuuri ja
spordiga.

Vanus, millal saabub suguküpsus, kõigub olenevalt
kliimalistest iseärasustest. Meie kliimas saabub suguküp-
sus poistel kõige sagedamini 14.—15. eluaastal, tütarlas-
tel 13.—15. eluaastal. Palavas kliimas saabub suguküpsus
tavaliselt 1—2 aastat varem kui külmas.

Meestel võib sugunäärmete tegevus jätkuda kõrge
vanuseni; mida rohkem hormoone nad välja töötavad,
seda aeglasemalt toimub organismi vananemine. Suurima
õitsengu saavutab mehe organism 20.—25. eluaastal; see
õitseng jätkub 45.—50. eluaastani. Pärast 50.—60. eluaas-
tat, kuid sageli ka märksa hiljem, algab järk-järguline,
aeglane organismi vananemine, sugunäärmete elutege-
vuse nõrgenemine ning sugutung nürineb ja kustub.

Naine saavutab füüsilise õitsengu 20.—22. eluaastal. 50-ndail aastail lakkab tavaliselt munarakkude valmimine ning kaob naise viljastumisvõime. Munasarjade tegevuse lõppemisega jäävad ära kuupuhastused ning naisele saabub üleminekuperiood, mida nimetatakse klimakteeriumiks. Kuid kuupuhastuste lõppemine tähendab naisele ainult tema emafunktsioonide, see on lastesünnitamise lakkamist; munasarjad säilitavad veel paljudeks aastateks võime toota suguhormoone, mis koos teiste näärmete hormoonidega avaldavad mõju naise organismi elutegevusele. 50-aastased ja vanemad naised säilitavad tavaliselt täielikult energia, töövõime ja elurõõmu.

Inimmõte on paljude sajandite kestel tegelnud vahendite otsimisega, mis aitaksid lükata edasi vanadust, anda vananevale organismile tagasi tema nooruse. Nõukogude õpetlaste (akadeemik Bogomoletsi jt.) uusimad füsioloogilised ja bioloogilised tööd näitavad, et seda probleemi on võimalik lahendada. Organismi enneaegse kulumise profülaktika (ärahooldmise) süsteemis on peale terve ja korrapärase eluviisi suur tähtsus ka tervel suguelul.

UMBRUSKONNA MÕJU SUGUTUNGI ARENEMISELE

Mainisime juba eelnenud peatükis, et füsioloogiline suguküpsus saabub inimesel keskmiselt 13.—15. eluaastal. Samal ajal ärkab sugutung. Kuid selles varases eas ei ole süda, närvisüsteem, lihased ja luustik veel küllalt tugevad ning organism tervikuna ei ole võimeline ilma kahjuta oma normaalsele arenemisele kogema sugueluga seotud erutusi. Sellepärast on suguelu varajane algus kahjulik. „Kui suguline instinkt ilmub tunduvalt varem organismi sugulisest valmimisest, siis loob ta ini-

mese loomuses selle disharmonia ¹¹, mis on kõigi suguliste ebanormaalsuste ja pahede peapõhjuseks," ütleb kuulus vene õpetlane Metšnikov oma „Etüüdides inimese loomusest“.

Sugutungi varajane ärkamine ja suguelu varajane algus on suurel määral vajaliku sugulise kasvatuses puudumisest, samuti kui ümbruse paheliste eeskujude mõjust noorsoole. Noored kuulevad suguelu küsimustest mitte vanemait ja õpetajait, mitte raamatute ja asjalike vestluste kaudu, vaid enamasti seltsimeestelt või saavad neist küsimustest teada täiskasvanute elu vaatluse teel.

Sugutungi varajane ärkamine esineb eriti sageli kodanlikul noorsool, sest tema elu- ja kasvatustingimused sisaldavad seksuaalsete (suguliste) ärrituste arvukaid allikaid: sopakirjandus, kapitalistlike linnade ööelu, tuhanded restoranid ja baarid, prostitutsioon, kinofilmide laostavad süžeed jms.

Kui suguelu varajane algus on kodanlik-kapitalistliku ühiskonna kahjulike mõjude tagajärg, siis edusamm suguelu hilisema alguse poole meie noorsoo hulgas kõneleb sotsialistliku ühiskonna uue elukorra tervendavast mõjust.

Terve füüsiline kasvatus, kehakultuuri laialdane arendamine, õppetöö ning terved lõbustused loovad soodsad tingimused meie noorsoo õigeks arenemiseks ning sellel on määratu suur tähtsus sugutungi hilisema ärkamise seisukohalt.

Keskmine vanus, millal noormehed algavad suguelu, kõigub meil, eri autorite järgi, 18. ja 22. eluaasta vahel; neidudel toimub see 19. ja 24. eluaasta vahel. Esimes-

¹¹ Disharmonia — ebakõla, lahkeli, vastand kooskõlale.

tel aastatel pärast Oktoobrirevolutsiooni jätkus veel mineviku tunduv mõju, kuid järgnevate aastate jooksul muutus olukord täielikult. Meie uurimiste andmeil algas aastail 1938—1939 rohkem kui pool uuritud naistest suguelu 20—25 aasta vanuses.

Doonorite¹² hulgas Suure Isamaasõja ajal teostatud massiline uurimine näitas, et 25% meestest 18 aasta vanuseni ja 50% neidudest 20 aasta vanuseni ei olnud elanud suguelu¹³.

Meie noorsoo hingeelu on rõhuval enamikul juhtudel läbi imbunud meie päevade loomingulise kangelaslikkusega ja kollektiivi huvidega ning see suunab noorsoo eemale meelelistest elamustest ja erutustest. Sugutungihilisem ärkamine annab noormehele võimaluse teadlikult ja kriitiliselt suhtuda abielu ja perekonna küsimusse.

Kodanliku noorsoo suguelu varajane algus perioodil, mil puudub võimalus kestvaks sidemeks abielu või alalise kooselu näol, viib enamasti prostituutide abi kasutamisele, korratu sugueluni ja sugulise lodevuseni.

Vahekordade sagedane vahetamine korratu suguelu puhul viib ainuüksi sugulise instinkti rahuldamisele, alandab nii naist kui ka meest.

Korratu suguelu varjab endas väga suuri ohtusid, olles üks suguhaiguste levimise peapõhjust. Olemasolevate andmete järgi on viimastel aastatel rohkem kui 50% kõigist suguhaigustesse haigestunud meestest nakatunud juhuslike suguühete ajal.

Paljud naised on nakatunud oma meestest, kes haigestusid korratu suguelu tagajärjel.

¹² Doonor — vereandja vere ülekandeks, näiteks raskelt haavatuile; ka rinnapiima andja toiduks nendele imikutele, kelle emadel puudub rinnas piim. *Toimet.* ¹³ Leningradi Vereülekande Instituudi materjalide alusel.

Suguelu varajane algus ja sugulised liialdused käivad peaaegu alati käsikäes. Selles eas, mil organismi täielikuks arenemiseks on tarvis kogu eluenergiat, viib selle raiskamine sugulisteks liialdusteks füüsilise kurnatuseni ning inimese psüühilise arenemise pidurdamiseni.

Vara ärganud sugutungil mõjul ja isa, ema ning vanemate seltsimeeste kasvatusliku mõju puudumisel kasutab noorsugu sageli sugutungil rahuldamiseks onanismi.

Onanismiks ehk käsikiimaluseks nimetatakse sugulise vajaduse ebaloomulikku rahuldamist suguorganite mehhaanilise ärritamise teel. Onanismiga hakatakse tegelema tavaliselt sugutungil ilmumisel, juba ammu enne suguküpsuse saabumist.

Onanismi tekkimist soodustab kõik, mis tõstab sugulist ärrituvust. Onanism mõjub halvasti närvisüsteemile, kutsub välja selle üleärritatuse (neurasteenia) ja köidab tähelepanu sugulistele küsimustele, tõmmates eemale õppimisest ja tööst.

Enamikul juhtudel kaob see rumal harjumus normaalse suguelu algusega.

Suur tähtsus onanismi ärahoidmises on lapse õigel kasvatamisel koolis ja kodus ning kehalisel kasvatusel, nagu võimlemisel ja spordil, samuti ka füüsilisel tööl.

Sugulised liialdused ja närvisüsteemi suguliste tsentrumite pidev ärritamine viivad järk-järgult nende kurnatuseni ja avalduvad organismi üldises seisundis. Tekivad verevaesus ja neurasteenia, mis võivad minna järk-järgult üle suguliseks nõrkuseks. Arenevad kõrgendatud ärrituvus, kiire väsimine ning tahte puudumine vaimseks ja füüsiliseks tööks.

Suguline nõrkus võib olla täies ulatuses füüsiliste puuduste tagajärg: kui mehe suguelund kaotab võime kõvaks muutuda (kui ei teki nõndanimetatud erektsiooni)

ning suguakt muutub seega võimatuks. Suguline nõrkus esineb noortel inimestel võrdlemisi harva. Ta tekib tavaliselt kas kurnatuse ja vastavate sisesekreetsiooninäärmete ning närvikeskuste ümberkujunemise tagajärjel suguliste liialduste või suguhaiguste mõjul.

Esineb juhtumeid, kus füüsiliste muutuste puudumisel suguelundeis osutub suguakt siiski võimatuks. See esineb isikuil, kes kestvalt on tegelnud onanismiga või kurnanud ennast suguliste liialdustega.

Sugulise jõuetuse juhtumeid esineb samuti suure üleväsimuse ning närvisüsteemi pikaajalise ülepingutuse puhul.

Suguline jõuetus viib sageli raskete eludraamadeni, kutsub esile rõhutud psüühilise seisundi, rahuldamatuse ja alaväärsuse tunde.

Kui suguelundeis ei ole sügavaid haiguslikke muutusi, on suguline nõrkus ravitav. Selleks on esmajärjekorras vaja mõne aja jooksul suguelust hoidumist, täielikku rahu närvisüsteemile ja karastavat ravi; real juhtudel mõjub hästi vesi- ja elekterravi. Samuti on tarvis tugevdada organismi kehakultuuriga. Psüühilise sugulise nõrkuse puhul mõjub haigele mõnikord hästi sugestioon.

Kõige parem sugulise jõuetuse vältimise vahend on normaalne suguelu, sugulistest liialdustest loobumine.

On tarvis lugejaid lühidalt tutvustada ka kõige sagedamini esinevate suguliste kõrvalekaldumiste olemuse ja tähtsusega. Nende hulka kuulub kõigepealt suguakti pikendamine: tahte pingutamise ja pidurdatakse ja lükatakse edasi orgasmi¹⁴ tekkimise momenti. Selline mehe ja naise suguorganite pikaajaline verrega täitumine võib

¹⁴ Orgasm — suguakti ajal tekkiva naudingutunde kõrgeim aste.

viia paisnähtudeni kuse-suguelundite süsteemis ning kutsuda esile meestel eesnäärme haigestumist ja naistel korratuid menstruaatsioone, raskuse tunnet vaagnaosas ning ka sugulist neurasteeniat. Sedasama tuleb öelda katkestatud suguuhte kohta, kui peamiselt raseduse kartusel katkestatakse suguakt enne seemnepurset. See põhjustab närvisüsteemi jäämise pikemaks ajaks pingelisse seisundisse. Sel alusel tekivad meestel sageli eesnäärme haigestumine, paisnähud kusetoru tagumises osas ja suguline jõuetus. Naistel ilmnevad rahuldamatusetunne, ärrituvus ja peavalud. Sellepärast on tervise säilitamise eesmärgil tarvis täielikult loobuda sellistest raseduse vältimise viisidest.

SUGUHAIGUSED

Suguhaigused olid tuntud juba vanal ajal. Oma nime-tuse veneerilised haigused said nad sõnast „Venus“, see on vanade roomlaste armastusejumalanna nime järgi.

Suguhaiguste hulka kuuluvad süüfilis, gonorröa ehk tripper, pehme šanker ja neljas suguhaigus, mida nimetatakse Nicolas' ja Favre'i haiguseks seda haigust kirjeldanud prantsuse õpetlaste nimede järgi. Igal suguhaigusel on oma eriline tekitaja. On võimalik üheaegne nakatumine kahte või isegi kolme suguhaigusse.

Süüfilise tekitajat nimetatakse kahkjaks (kahvatuks) spirohheediks, gonorröa tekitajat — gonokokiks ja pehme šankeri tekitajat — Ducrey' kepikeseks (tema avastanud õpetlase nime järgi). Neljanda suguhaiguse tekitajat ei ole veel avastatud, kuigi selle haiguse nakkavus on täpselt kindlaks määratud.

Kõige sagedamini nakatutakse suguuhetel, kuid suguhaigused võivad levida ka mittesugulisel teel.

Mittesugulist nakkust soodustavad ebasanitaarsed elutingimused, sanitaarne harimatus, isikliku hügieeni reeglitest mittekinnipidamine ning haige hooletu suhtumine kaasinimeste tervisesse. Haige tarvitada olnud esemete (ühiste lusikate, klaaside, kruuside, habemenugade, käterätikute, käsnade, klistiirikannuotsikute jms.) kasutamine, suudlused ja magamine haigega ühes voodis võivad samuti kaasa tuua mittesugulise nakkuse. Praegu esineb meie maal, tänu elanikkonna kultuuritaseme ja sanitaarse hariduse väga jõudsale tõusule, mittesugulist nakkust väga harva, kuna tsaari ajal oli külas rohkem kui pool süüfilisehaigeid nakatunud mittesugulisel teel.

Arvatakse, et süüfilis võib edasi kanduda järglastele. Kaasasündinud süüfilis esineb vastsündinuil siis, kui süüfilist põdenud või põdev ema ennast raseduse ajal ei ravi või ravib halvasti.

Suguhaigused hakkasid massiliselt levima IV sajandi lõpul ühenduses rahvusvaheliste sidemete kiire laienemisega, linnade kasvamisega, sõdade sagenemisega ja sõjategevuse tohtu laialdase territoriaalse levimisega. Veel tänapäevani arvavad mõned õpetlased, et süüfilis toodi Euroopasse Ameerikast pärast selle avastamist.

Kuigi süüfilis, nagu näitavad väljakaevamised, eksisteeris juba vanal ajal, on tema ja teiste suguhaiguste massiline levimine tihedalt seotud kapitalistliku ühiskonna arenemisega.

Kapitalistlikule korrale omased sõjad, anastajalik koloniaalpoliitika, laialdaste hulkade rasked elutingimused, massiline tööpuudus, prostitutsiooni arenemine, mäda kodanlik moraal suguelu küsimustes, ühesõnaga, kogu sotsiaalsete tingimuste summa kapitalistlikes maades soodustab seal suguhaiguste laialdast levikut.

Ameerika Ühendriikide ühiskondliku tervishoiu tee-

nistuse suguhaiguste osakonna ülem Heller ütleb, et 1941. aastal ulatus süüfilisse haigestumise juhtude arv Ameerika Ühendriikides üle kolme miljoni ning trippe- risse haigestumine ületas uurijate üldise arvamuse järgi süüfilisjuhtude arvu kolmekordselt.

Prof. Maškilleissoni ja Rahmanovi andmete järgi, kes külastasid Ameerika Ühendriike 1946. aastal, ei ole seal suguhaigustesse haigestumine viimaste aastate jooksul mitte vähenenud, vaid, vastupidi, suurenenud. Nii ulatub mõningais osariikides süüfilisehaigete hulk hiiglaarvuni — 250—370 haigeni 10 000 elaniku kohta. Prantsusmaal on suguhaiguste arv prantsuse arstiteaduslike ajakirjade tunnistuse järgi pärast Teist Maailmasõda suurene- nud kaks korda, võrreldes aastatega 1937—1939.

Hoopis teistsugust pilti näeme Nõukogude Liidus. Eri- nevalt kapitalistlikest maadest on NSV Liidus saavuta- tud suguhaigustesse haigestumiste tunduv vähenemine.

Nii oli Suure Isamaasõja üheks raskeks tagajärjeks suguhaiguste kasv ajutiselt okupeeritud NSV Liidu rajoo- nides. Fašistlikud barbarid purustasid meie linnad ja külad, tapsid nõukogude inimesi ja küüditasid neid orjusse; kõikjal, kuhu ilmusid fašistid, avasid nad ava- likud majad, levitades tahtlikult suguhaigusi.

Kuid sel ajal kui kapitalistlikes riikides — Ameerika Ühendriikides, Itaalias, Prantsusmaal ja mujal, on sugu- haiguste arv sõjajärgseil aastail mitmekordselt suurene- nud ja jätkab suurenemist, väheneb NSV Liidus sugu- haigustesse haigestumiste arv 1946. aastast alates kiiresti. Ukraina NSV-s on süüfilisse haigestumiste arv 1945. aas- taga võrreldes vähenenud 70% võrra, see on rohkem kui 3 korda. Sedasama näeme mõningais teistes rajoonides.

Kapitalistlikes riikides, nagu ka revolutsiooniajaks Venemaal, oli ja jääb nakkuse põhiliseks allikaks

prostituutsioon. Niisugustes suurtes kapitalistlikes linnades nagu Pariis ja London nakatavad prostituudid 60—70% kõigist haigetest.

Mis tõukab naist kapitalistliku korra tingimustes prostituutsiooni teele?

Poliitiline ja majanduslik õigusetus, naiste julm ekspluateerimine, nende madal kvalifikatsioon ja vähene töötasu, tööpuudus, kodanliku moraali silmakirjalikkus ning suguelu varajane algus on need sotsiaalmajanduslikud tegurid, mis tekitavad ja toetavad prostituutsiooni kapitalistlikes maades.

Prostituutsiooni tekitavad põhjused peituvad juba kapitalistliku ühiskonna olemuses, sellepärast ei ole prostituutsiooniga võitlemise katsed andnud kapitalistlikes maades mingeid reaalseid tulemusi.

Meie maal, tänu sotsialistlikele elutingimustele ja aktiivsele võitlusele suguhaigustega, ei leidnud prostituutsioon pärast sõja lõppu levimiseks soodsat pinnast ning kahtlemata väheneb nakkuste arv ka edaspidi kiiresti.

Praegu on suguhaiguste levimise kõige tähtsamaks põhjuseks korratu suguelu, sugulised vahekorrad tundmatute ja vähetuttavate isikutega, eriti meeste poolt. Nakatunud juhuslikel suguühetel, nakatavad mehed oma naisi ja mõnikord ka lapsi.

Asume suguhaiguste lühidale kirjeldamisele.

Süüfilis on inimorganismi üldine haigus, olles kroonilise kulgemisega. Ta võib kesta palju aastaid ja isegi kogu eluaja, kui haige ei ravi ennast üldse või ravib korratult. Ravimata või mitteküllaldaselt ravitud süüfilis võib edaspidi viia luude, liigeste, siseelundite, närvisüsteemi (progressiivne halvatus ja seljaajukuive) ning nägemise raskete kahjustusteni.

Süüfilise, nagu teistegi nakkushaiguste puhul esineb

inkubatsiooni- ehk lõimetusjärg (aeg nakkuse momendist kuni haiguse esmakordse ilmnemiseni). Süüfilise puhul kestab inkubatsioonijärg keskmiselt 21—25 päeva, kusjuures selle perioodi kestel ei ole märgata mingeid haigusnähte. 3—3½ nädalat pärast nakatumist leiab haige endal, tavaliselt suguelundeil, väikese sõlmekese või haavandi või ümmarguse pinnalise marrastuse. See ongi süüfilise esimene avaldus.

Nakatumiseks piisab igast, ka kõige väiksemast kriimustusest või lõhest nahas, mis on silmale isegi vähe märgatav. Süüfilise esimest avaldust nimetatakse kõvaks šankeriks (prantsuskeelne sõna „chancre“ tähendab „haavand“). Kõva šanker kujutab endast teravapiirilist, ümmarguse või ovaalse kujuga haavandit või marrastust, tavaliselt punast värvust, valutut (see on väga tähtis tunnus), mis on umbes väikese mündi suurune. Kompleksil tundub haavandi alus kõvana.

1—1½ nädala pärast märgab haige lümfinäärmete suurenemist (tekib süfiliitiline buboon¹⁵). Paistetavad suureks need näärmed, mis on kõva šankeri koldele kõige lähemal, tavaliselt kubemenäärmed. Nii kulgeb süüfilise esmane järg.

9—10 nädalat pärast nakatumist algab süüfilise teise järg, millele on iseloomustav lööbe ilmumine nahal ning kõri, nina ja suukoopa limaskestal. Need lööbed on kas kahvatu-roosad või vaskpunased tähnid või naha pinnast kõrgemad lamedad sõlmekesed. Limaskestadel arenevad sageli nõndanimetatud märguvad sõlmekesed. Need sõlmekesed kujutavad endast nakkuse edasiandmise suhtes väga suurt ohtu, sest nad sisaldavad määratu suurel hulgal spirohheete. Märguvad sõlmekesed

¹⁵ Buboon — kubemenäärmete muhk. *Toimet.*

huultel või suus on nakatumise põhjuseks haigetega suudlemisel ja nendega samade toidunõude kasutamisel. Need lööbed ei kihele ja sageli ei pööra haiged neile sellepärast tähelepanu.

Süfiliitilised lööbed paistavad silma veel ühe iseärasuse poolest: nad ilmuvad hooti, kaovad isegi ravimata ja ilmuvad mõne aja pärast uuesti. Selline löövete ja peitejärkude vaheldumine kestab umbes 2 aastat. Peale nende löövete on teisesele järgule iseloomustav juuste ja kulmukarvade väljalangemine, tähnilise marmorlikkuse tekkimine kaelal („Venuse kaelakee“) ja kõigi näarmete suurenemine; samuti kahjustuvad luud ja liigesed (eriti iseloomustavad on süüfilisele öised valud luudes).

Süüfilise kolmandane järk saabub pärast mõneaastast peitejärku, keskmiselt 3—4 aastat pärast haiguse algust ja mõnikord kümnete aastate pärast, kui haiged ennast ei ravi või ravivad mitteküllaldaselt.

Süüfilisele omasel haiguse soikeperioodil (latentne süüfilis), mil haigus ennast millegagi ei ilmuta, haige rahuneb, oletades, et haigus on möödunud ja ei tule enam tagasi. Kuid mööduvad mõned aastad ja ravimata või halvasti ravitud süüfilis toob raskeid tagajärgi.

Süüfilise kolmandasel perioodil arenevad nahasügavuses või limaskestadel väikesed või suured sõlmed, mis sarnanevad paistetusega ja mida nimetatakse gummadeks. Gummad paiknevad mitte ainult nahal ja limaskestadel, vaid ka kõige mitmesugusemalt organeis (luud, liigesed, maks, süda, aju jms.). Erinevalt teisese järgu löövetest hakkavad gummad lagunema, purustades organeid ja kudesid, kus nad paiknevad. Näiteks viivad nina vaheseina gummad nina sisselangemiseni, kõri gummad kutsuvad esile häälepaelte hävimise ja selle tagajärjel hääle kaotuse. Südame ja aordi gummad on eluohtlikud.

Ravimata või halvasti ravitud süüfilise tagajärgede hulka kuuluvad samuti närvisüsteemi rasked häired, nagu progressiivne paralüüs ja seljaajukuive. Need ähvardavad keskergukava haigused arenevad tavaliselt palju aastaid pärast nakatumist, kuid mõnikord ilmnevad nad juba haiguse esimesel või teisel aastal.

Emadel, kes ennast ei ravi, sureb laps enne sündimist või sünnib süüfilisehaigena (varane kaasasündinud süüfilis). Juhtub, et süüfilis ilmneb lapsel alles edaspidi (hiline kaasasündinud süüfilis).

Enne rasedust ja raseduse ajal ravitud emadel sünnivad lapsed tervetena. Seega väldib ema ravimine süüfilise edasiandmist järglastele. Praegu kasutatakse süüfilise ravimiseks võimsaid ravivahendeid: elavhõbedat, vismutit, joodi, arseenipreparaate (novarsenool, miarsenool, osarsool) ja penitsilliini.

Süüfilise kindlakstegemiseks, eriti peitejärgudel, kasutatakse haige vere uurimist (Wassermanni reaktsioon). Tuleb arvestada, et mõningates süüfilise staadiumides võib Wassermanni reaktsioon olla negatiivne, mille tõttu ainult arst võib anda sellele reaktsioonile õige tõlgitsuse.

On tähtis teada, et raskete edaspidiste tagajärgedeni viib mitte ainult ravimata, vaid ka halvasti või ebakorrapäraselt ravitud süüfilis.

Teaduse saavutused viimasel ajal võimaldavad lühendada süüfilise raviaega 2—3 aastast mõne kuuni.

Gonorröa ehk tripper kujutab endast tõsist haigust, mis ravi puudumisel viib sageli raskete komplikatsioonideni.

Gonorröa inkubatsioonijärk kestab ainult 2—3 päeva.

Nakatumiseks piisab, et haiguse tekitaja, gonokokk, satuks suguelundite limaskestale. Kõige sagedamini antakse tripperit edasi suguuhtega, kuid on ka võimalik,

nagu süüfilisegi puhul, mittesuguline nakatamine, kuigi seda esineb harvemini. On esinenud mittesugulise tripperiga nakatumise juhtumeid tütarlastel ühise poti, vanni või käimla kasutamisel.

Gonorröa esimesed tunnused on küllalt iseloomulikud: lõikav, kõrvetav valu kusemisel, mäda eritumine kusejuhast ja hägune kusi. Gonorröa esimeste nähtude puhul on valu mõnikord väga terav.

Gonorröa tekitaja kutsub enamasti algul esile kusejuha põletiku, kuid sageli tungib haigus ravi puudumisel või mitteküllaldasel ravimisel kuse-suguelundite süsteemi ülemistesse organitesse, kutsudes meestel esile eesnäärmpõletiku (prostatiiit) või munandimanusepõletiku (epididümiit).

Naistel võib ravimata või halvasti ravitud gonorröa esile kutsuda veelgi raskemaid komplikatsioone, nagu emakakaela, munasarjade ja munajuhade põletiku. Gonorröa on väga tõsine haigus. Mõned suured günekoloogia-spetsialistid arvavad, et paljudel juhtudel kulgevad naistehaigused ravimata või halvasti ravitud gonorröa alusel. Hooletusse jäetud ja komplikatsioonidega gonorröa on nii naistel kui ka meestel viljatuse peamiseks põhjuseks.

Paljud peavad gonorröat paikseks haiguseks, kuid see ei ole õige. Gonokokid võivad sattuda verre, kutsuda esile liigete põletiku ja teisi üldisi haigusi.

Gonokokk nakatab kõige sagedamini suguelundite limaskestast, kuid võib kutsuda esile ka teiste limaskestade, peamiselt silmalaugude haigestumist, mis viib nende mädapõletikuni. Seda haigust nimetatakse blennorröaks. Kui ei võeta tarvitusele kiireid raviabinõusid, võib blennorröa tagajärjel jääda pimedaks. Silmatripper võib tekkida, kui gonorröahaige silma satub gonokokke või kui

ema põeb seda haigust ning gonokokid satuvad lapsele sünnituse ajal silma.

Gonorroät ravitakse viimasel ajal märksa edukamalt kui varem, tänu uute keemiliste preparaaside ja antibiootikute — streptotsiidi, sulfidiini, sulfasooli ja penitsilliini leiutamisele. Õige ravi puhul paraneb gonorröa täielikult, mingeid tagajärgi jätmata. Kuid ravima peab arst, mitte haige ise, sest mainitud preparaaside ebaõigel kasutamisel võib tekkida tõsiseid komplikatsioone. Peamine seisneb selles, et preparaadid, kõrvaldanud esimesed sümptoomid, loovad näiliku paranemise. See ähvardab ebameeldivate tagajärgedega edaspidi.

Pehme šanker. Pehme šanker on omaette suguhaigus, millel ei ole midagi ühist süüfilisega. Inkubatsioonijärk on, nagu gonorröa puhulgi, väga lühike, kõigest 1—2 päeva. Põhiliselt ilmneb haigus haavandi või sagedamini mitme haavandi näol, mis on üsna valusad (erinevalt süüfilisest), eritavad mäda ja tunduvad komplemisel pehme alusega (samuti erinevalt süüfilisest), kust on tulnudki nimetus „pehme šanker“. Haiguse teine tunnus on kubemenäärmete suurenemine (pehme šankeri buboon). Näärmed on põletikus, valusad ja tavaliselt haavanduvad, eritades mäda. Näärmete põletik on haiguse komplikatsioon ja esineb umbes 40% ulatuses pehme šankeri juhtudest.

Viimastel aastatel ravitakse pehmet šankerit tunduvalt kiiremini ja kindlamini, tänu sulfamiidipreparaaside kasutamisele.

Õigel ravimisel möödub haigus 10—15 päeva jooksul ja kestab kauem ainult üksikjuhtudel.

Neljas suguhaigus ehk Nicolas' ja Favre'i haigus. Seda haigust õpiti tundma võrdlemisi hiljuti. Ta

esineb Lääne-Euroopas ja Aafrikas, kõige sagedamini sadamalinnades.

Haigus ilmneb peamiselt kubemenäärmete kroonilise põletikuna. Näärmed paistetuvad, neile ilmuvad haavandid ja uurised; hiljem tekivad sügavad armid suguelundel, pärakus ja pärasooles. Haigus kestab kuid ja aastaid, kuid õigel ravimisel möödub. Ta on nakkav ja antakse edasi tavaliselt suguühtel.

Esitatud lühidaist andmeist piisab, et mõista, kuivõrd tõsised haigused on suguhaigused ja missugust ohtu nad endast kujutavad mitte ainult iga haigestunu tervisele, vaid ka kollektiivile ja kogu ühiskonnale tervikuna.

Suguhaiguste väga laialdane levik ja nende rasked tagajärjed sundisid mõningaid riike võitlusele selle inimeskonna nuhtlusega. Nii on näiteks Rootsis, Taanis ja Norras kehtestatud suguhaiguste kohustuslik registreerimine. Mõningais maades antakse suguhaigeile abi osaliselt tasuta ravi näol. Kuid kapitalistlike maade katsed vähendada suguhaigustesse haigestumist ei ole saavutanud ega saavuta edu, sest kõikidel abinõudel on seal poolik iseloom ning neid ei ole võimalik rakendada juba kapitalismi olemuse tõttu nende sotsiaalsete põhjuste väljajuurimiseks, millest suguhaigused on tingitud.

Kapitalistlikes riikides on kvalifitseeritud arstiabi kättesaadav ainult varaka elanikkonna piiratud arvule, seadusandlikud abinõud ei leia praktikas laialdast rakendamist ja võitlust prostitutsiooniga ei toimu ega võigi toimuda, sest prostitutsioon on kapitalismi tingimustes vältimatu.

Nõukogude Liidus on kõik võimalused edukaks võitluseks suguhaigustega. Tänu sellele ongi meil saavutatud suguhaigustesse haigestumise juhtude kiire vähenemine.

Kuid ei tarvitse mõelda, et suguhaigused kaovad iseenesest, ainuüksi sotsiaalsete tingimuste muutuste mõjul. Suguhaiguste arvu edasiseks vähendamiseks on tarvis nendega pidada energilist riiklikku ja ühiskondlikku võitlust.

Praegu on NSV Liidus laialdane spetsiaalsete veneroloogiliste dispanserite, punktide ja teaduslike instituutide võrk, kes võitlevad suguhaigustega ning annavad elanikkonnale tasuta abi kvalifitseeritud ravi näol.

Veneroloogiline dispanser mitte ainult ei ravi, vaid teeb ka profülaktilist tööd ning peab kõigi suguhaigete kohta õiget ja täpset arvestust.

Alates 1936. aastast kehtib NSV Liidus suguhaigete kohustuslik registreerimine. Seda on kohustatud tegema kõik arstid ja meditsiinilised punktid, kuhu haige ka ei pöörduks.

Võitluses suguhaigustega on tohtu suure tähtsusega nakkuseallikate selgitamine. Sageli haiged ei tea, kellelt nad nakatusid, või teavad, kuid ei nimeta seda isikut tema nime avaldamise kartusel või teistel põhjustel. See raskendab nakkuseallikate selgitamist. On ka selliseid juhtumeid, kus nakkuseallikaks on isik, kes on täiesti teadlik, et ta põeb ohtlikku haigust.

Eriti sageli ei tea oma haigusest gonorröat põdevad naised. Omamata kahtlust nakatavad nad teisi ning viivad gonorröa perekonda, kuni uurimine ühenduses mingi avastatud nakkusejuhtumiga või siis haiguse komplikatsioon toob nad arsti juurde.

Iga haige peab aitama arstil leida teda nakatanud isikut ning sellega tõkestama teiste nakatamise ohtu.

Haigestunu võib kergesti nakatada oma perekonnaliikmeid. Sellepärast uurivad dispanserid alati kõiki haige perekonnaliikmeid (meest, naist ja lapsi) ning isikuid, kes

on olnud haigega tihedas kokkupuutes (ühine elutuba, ühine voodi), isegi siis, kui nad ei olegi tema perekonnaliikmed.

Perekonnaliikmetest, kel on avastatud haigus, ei ole 70% isikuid kuni uurimiseni teadlikud olnud sellest, et nad on haiged, ja sellepärast ei ravinudki ennast.

Veneroloogilised asutised revideerivad lasteasutisi, samuti kontrollivad nad kommunaal- ja toitlustamisettevõtteis töötavaid isikuid.

Dispanser kontrollib iga arvelevõtetud haige ravimise käiku. Kui haige katkestab ravimise enne täielikku paranemist või ei ilmu määratud tähtajal ravimisele, siis saadetakse talle meeldetuletus posti teel või patronaažõega koju kätte. Paljud haiged ei vii ravi lõpuni kerge-meelse suhtumise tõttu oma ja kaasinimeste tervisesse, katkestades ravimise esimeste haigusnähtude kadumise, mis aga ei tähenda veel paranemist.

Suurt abi osutavad tervishoiuorganitele võitluses suguhaigustega nõukogude seadused. Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu määrus 14. jaanuarist 1927. aastast annab tervishoiuorganeile õiguse allutada kohtu või miilitsaorganite abil sunduslikule läbivaatusele ja ravile suguhaiguste nakkavaid vorme põdevad ja ravist kõrvalehoiduvad isikud. Iga haige on kohustatud ennast ravima täieliku tervistumiseni.

Et vältida suguhaiguste toomist perekonda, kohustab nõukogude abielu, perekonna ja eestkoste seadus abielulujaid andma allkirja selle kohta, et nad on teineteist oma tervislikust seisundist informeerinud.

Nõukogude seadus vaatab teise isiku nakatamisele suguhaigusesse kui kriminaalkuriteole ning karistab süüdlast teise isiku nakkuseohtu asetamise eest sunnitööga kuni 6 kuud ja teise isiku teadliku nakatamise eest

vangistusega kuni 3 aastat (Vene NFSV Kriminaalkodeks, §§ 150 ja 150a).

Kõigil juhtudel, kui haiguse varjamine ähvardab teiste isikute (naise, mehe, toa- või ühiselamukaaslaste) tervist, on arst kohustatud haigusest teatama. Kõigil teistel juhtudel on arst kohustatud haige huvides pidama saladust. Teateid haigestumiste kohta võidakse välja anda ainult kohtu- ja juurdlusorganite nõudel.

Veneroloogilised dispanserid teostavad elanikkonna hulgas laialdast sanitaarselgitustööd, propageerides suguhaiguste ärahoidmist ja õiget ravimist.

Suguhaigustesse nakatumise vältimisel on suure tähtsusega isiklik profülaktika.

Profülaktiliseks vahendiks on meeste kummist preservatiiv (kondoom), mis võib kaitsta nii meest kui ka naist gonorröasse nakatumise ning enamikul juhtudel pehmesse šankerisse ja süüfilisse nakatumise eest. Kuid selle tõttu, et kondoom jätab paljaks munandikoti, puusad ja keha häbemeluusa, võivad süüfilise või pehme šankeri tekitajad siiski sattuda ühele neist kohtadest ja haiguse esile kutsuda.

Suguorganite määrimine rasvaga (vaseliiniga) kaitseb nahka pragunemise ja marrastuste eest, mille kaudu, nagu teada, tungivad organismi suguhaiguste tekitajad.

Suure tähtsusega on abinõud, mida võib tarvitusele võtta pärast juhuslikke suguuhteid. Kogemused on näidanud, et profülaktiline töötlemine pärast selliseid suguuhteid väldib enamikul juhtudel nakkuse.

Oiste profülaktiliste punktide andmeil haigestub pärast suguuhteid profülaktiliselt töödeldud isikuist mitte rohkem kui 0,2%. Siit järgneb, et profülaktilise abi järele tuleb pärast juhuslikku suguuhet pöörduda võimalikult kiiresti.

Kõigis suurdes linnades on dispanserite ja polikliinikute juures spetsiaalsed profülaktilised suguhaiguste punktid. Need punktid on avatud kogu ööpäeva ja annavad kõigile tasuta abi.

Kapitalistlikes maades on suguhaigused vältimatu nähtus. Suguhaigused NSV Liidus on kapitalismi igand, millest me vabaneme seda kiiremini, mida energilisemalt me võitleme kapitalismi igandite lõpliku likvideerimise eest inimeste teadvuses ja elukondlikes suhetes.

SUGUELU TERVISHOID

Laialdaste noorsoohulkade kaasatõmbamine kommunismi ülesehitamisele, kogu nõukogude rahva tööentsiasm ja kultuuri kiire kasv avaldavad võimsat tervendavat mõju sotsialistliku ühiskonna elule. Seda soodustab sugupoolte täielik võrdõiguslus ja seltsimehelike, vastastikusele austusele rajanevate suhete jaluleseadmine mehe ja naise vahel.

Sugulise kasvatuse põhiline ülesanne on kasvatada suguliselt tervet noort põlvkonda.

Sugulise kasvatuse probleemil on oma ajalugu.

Kodanliku moraali silmakirjalikkus ja variserlikkus ei andnud võimalust avalikult ja tõsiselt valgustada suguelu küsimusi. Kuni viimase ajani peeti kõigis kodanlikes riikides laiduväärseks igasuguseid vestlusi selle üle lastega ja alaealistega. Sealjuures äratas laste uudishimu saladus, mis ümbritses kõike suguelu küsimustesse puutuvat, kuid nende teadmisanu jäi rahuldamata; leiutati kõigile tuntud muinasjutud lapsi toovatest kurgedest, muinasjutud laste ostmisest jms. Vaatamata sellele, et sugulise kasvatuse ja hariduse vajalikkus ning otstarbekus on üldtunnustatud, on selle kasvatuse ja hariduse

praktiline teostamine tänini püsinud kaugel taga elu vajadustest. Kuni viimase ajani on jätkunud vaidlused sugulise kasvatuse meetodite üle. Paljud kasvatajad ja vanemad arvavad veel, et noorsoo kõlbelise puhtuse säilitamise parim viis on hoida teda teadmatuses suguellu puutuvate küsimuste suhtes. See vaade on täiesti ekslik. Teadmine, et nende eest midagi varjatakse, ärritab laste uudishimu; nad hakkavad tähelepanelikult vaatlema kaasinimesi ja nende käitumist. Selles aitab neid ärganud instinkt. Pildid, ajakirjad, raamatud, kino, tänavaelu ning loomade elu ja vanemate seltsimeeste ning kaasinimeste, vanemate vendade ja õdede käitumine, juhuslikult kuulnud üksikud ettevaatamatud sõnad ja väljendused, mis puudutavad sugulisi vahekordi, — kõige selle tulemuseks on, et laps sageli „õpib elu tundma“ varem, kui ta õpib tundma suguliste vahekordade tähendust.

Laste sugulises kasvatuses kuulub väga suur osa vanematele. Just perekond võib avaldada suurimat mõju lapse teadlikkuse ja käitumise arenemisele. Kuid kahjuks ei ole veel paljud vanemad tänini võimelised andma oma lastele õiget sugulist kasvatust. Ühelt poolt ei omista nad sellele küsimusele sageli küllaldast tähelepanu, teiselt poolt on nad enamikul juhtudel ise sellest vähe teadlikud. Sellepärast ongi arstidel ja pedagoogidel tarvis teha sel alal vanematega süstemaatilist tööd.

Oma kindlat osa peavad noorsoo sugulises kasvatuses ja hariduses etendama pedagoogid, kellele usaldatakse laste üldine kasvatamine 10—15 aasta jooksul. On erakordselt tähtis, et pedagoogid ise oleksid hästi tuttavad bioloogia ja suguelu küsimustega ning võiksid anda mitte ainult õige vastuse lapse või alaealise küsimustele, vaid ka aktiivselt kaasa aidata, et neil tekiks suguelust õige kujutlus.

Arsti osa sugulises kasvatuses ja hariduses keskendub peamiselt tööle pedagoogidega ja vanematega. Kooliõpilaste eriline tutvustamine suguelu küsimustega näib meile ebaõige, sest see võib äratada lastes liigset huvi nende küsimuste vastu. Arsti osa muutub aktiivseks alles keskkooli viimases klassis, suguküpsuse saavutanud alaealiste hulgas, ja kõrgemais koolides õppiva noorsoo hulgas. Neis rühmades peab arst tutvustama alaealisi, noormehi ja neidusid varajase ja korratu suguelu ohtudega, suguhaigustega jms.

Tuleb saavutada, et igal iseseisvasse ellu astuval noormehel ja neiu oleks selge kujutlus sugudevahelistest vastastikustest suhetest, et nad tunneksid neid ohte, mida nad võivad kohata, ja teaksid seda, kuidas neid ohte vältida.

Laste tutvustamist suguelu küsimustega tuleb alustada sellest lähedasest ja arusaadavast, mis neid ümbritseb, mida nad võivad vaadelda taimede ja loomade elus. Avaldatavad andmed peavad olema vastavuses lapse arenemisega ning tema üldiste kujutlustega ümbruskonnast.

Vestluste korraldamisel suguelu küsimustes alaealiste ja noortega ei tule piirduda üksnes füsioloogiaga. Tuleb tingimata käsitleda armastuse, sõpruse, abielu, perekonnasuhete ja teisi küsimusi. Tuleb juba kõige varasemast lapsepõlvest kasvatada noortes austuse- ning kohusetunnet vanemate vastu ning tugeva perekonna tähtsuse mõistmist kasvava põlvkonna arenemises.

Tohutu suurt ja ka otsustavat osa etendab siin kogu kasvatussüsteem ja see kollektiiv, mis ümbritseb meid algul perekonnas, siis koolis, kõrgemas õppeasutises ja lõpuks tööl.

Kapitalistliku maailma tingimustes toimub noorsoo arenemine seksuaalsusega küllastatud kirjanduse, kunsti, elutingimuste, kino jne. vahetu mõju all, mis soodustavad sugutungi varajast ärkamist.

Täiesti teistsugused noore põlvkonna kasvatustingimused on meie maal. Uus olustik, seltsimehelikud suhted, kollektiivsed huvid, töökust sisendav kasvatus ja kehakultuuriliikumine arendavad tahet üldkasulikuks loominguks tööks ning suunavad noorsoo huvid teisele, tervele teele.

Terves sugulises kasvatuses on eriti suur osa kehakultuuriliikumisel. Alates lihtsast kehalisest karastusest ja võimlemisharjutustest, mis kõrvaldavad paisnähud vereringes ja soodustavad õiget ainevahetust, ning lõpetades kõigi teiste spordialadega, soodustab kehakultuur ja sport organismi tervet arenemist. Peale selle kasvatatakse kehakultuur ja sport inimese tahet.

Kollektiivi osa alaealise ja noore inimese sugulises kasvatuses on väga tunduv. Õigeaegselt omistatud tähelepanu kollektiivi poolt, seltsimehelik abi ja nõuanne, ühiskondlik töö, kaasatõmbamine kunstilistesse ja teaduslikesse ringidesse on kahtlemata suure kasvatusliku tähtsusega. Teame juhtumeid, kus kollektiiviga sideme kaotanud ja oma vaba aega kergemeelsete naiste seltskonnas veetvad noormehed on seltsimeeste abil ja toetusel tulnud tagasi ühiskondlikule tööle ja eneseharimisele. Seega avaldas kollektiivi abi suurt kasvatuslikku mõju.

Tuleb meeles pidada, et ei tohi läheneda kõigile lastele ja alaealistele ühe ja sama mõõdupuuga. Edukaks suguliseks kasvatuses on tarvis tundma õppida ja arvestada iga lapse individuaalseid iseärasusi. See on pedagoogika raske, kuid vastutusrikas ja tänulik ülesanne.

Milline peab olema suguelu, et ta oleks inimese

organismi jõudude ja loominguliste võimete täieliku õitsengu allikaks? Mida tuleb mõista terve ja normaalse suguelu all?

Sugulise valmimise varajasel perioodil peab organism olema kaitstud igasuguste ärritavate tegurite vastu, mis võivad soodustada sugutungi tugevnemist; organismi eluenergia peab olema suunatud teistele rööbastele.

Suguliselt täisealiseks saamise periood lõpeb meestel alles 23.—25. eluaastal ja naistel 20.—22. eluaastal, kui saabub üldine küpsus ja kogu organismi füüsiline õitseng. Selles vanuses peabki algama normaalne suguelu.

Normaalseks tuleb lugeda selliseid sugulisi vahekordi, mis jätavad rahulduse ja füüsilise reipuse tunde. Sugulisi liialdusi tuleb vältida, sest nad viivad sageli kahjulike tagajärgedeni — närvisüsteemi pingutuseni ja kurnatuseni. Pärast sagedasti korduvaid suguühteid esineb rusutuse, väsimuse ja unisuse tunne.

Eriti vajalik on suguelu range reguleerimine naistele. Nii tuleb hoiduda suguühetest menstruatsioonide ajal, sest et vere juurdevool suguelundeisse on sel ajal tugevnenud ja emaka limaskest veritseb. Suguühited võivad naistel sel perioodil esile kutsuda tugevnenud verevoolu, haiglase oleku ja mõnikord ka raske haigestumise.

Veel suuremal määral on tarvis ettevaatlik olla raseduse ajal. Kuni 7-nda raseduskuuni on suguühited lubatud, kuid suure ettevaatlikkusega¹⁶. On olnud juhtumeid, kus tormiline suguakt raseduse esimestel kuudel kutsus esile emaka niivõrd tugeva kokkutõmbe, et toimus abort. Raseduse viimasel kahel kuul tuleb suguühetest hoiduda,

¹⁶ Mõned autorid ei pea suguühteid lubatuks niihästi raseduse kahel esimesel kui ka kahel viimasel kuul. Vt. M. N. Pobedinski ja L. G. Stepanov, Naise tervishoid. Tartu 1950, lk. 56.

sest nad võivad esile kutsuda nakkuse. Pärast sünnitust ei tohi olla suguhühteid kuni emaka täieliku taastumiseni normaalsesse olukorda, mis toimub tavaliselt teise kuu lõpul.

Selline suguelu piiramine ja keeldumine suguelust on tarvilik naise tervise hoidmiseks.

Kas suguelust keeldumine üldse on võimalik ja mis-sugust mõju see avaldab organismile?

On olemas ebaõige ja vale kujutlus, et suguelust hoidumine on, eriti meestel, võimatu ja tervisele kahjulik. Kuid arvukad vaatlused inimeste hulgas, kes on sunnitud pikemat aega, mõnest kuust kuni paljude aastateni, suguelust loobuma (näiteks ekspeditsioonide, reiside jne. ajal), on näidanud, et pikaajaline hoidumine ei tekita tervisele mingit kahju. Vastupidi, inimesed tunnevad ennast sellistel juhtudel täis energiat ja loomingulisi jõude ning taluvad kergesti suguelust loobumist.

Teadus ei tunne haigusi, mida oleks esile kutsunud suguelust hoidumine.

Kõrgendatud sugulise ärrituvuse puhul soovitatakse jahedaid dušše enne magamist ja hommikul pärast ärkamist, poolkõva voodit, igapäevast võimlemist ja kõiki suvi- ning talispordialasid (ujumine, aerutamine, jalgpall, käsipall, tennis, uisutamine, suusatamine jt.).

Sugutungi varajast ärkamist ja teravnemist soodustab jõudeelu.

Füüsiline töö, süstemaatiline tegelemine kehakultuuriga, sport ja viljakas vaimne töö täidavad inimese vaimse elu teiste huvidega ning juhivad teda eemale seksuaalsest suunast.

SISUKORD

	Lk.
Sissejuhatus	3
Abielu kodanlikus ühiskonnas ja meil	5
Abielu ja lahutus	14
Mõningad andmed paljunemise füsioloogiast	27
Sisesekretsiooninäärmed ja nende tähtsus organismi elus	35
Ümbruskonna mõju sugutungi arenemisele	40
Suguhaigused	45
Suguelu tervishoid	58

Toimetaja P. Tammes

Kunst. toimet. I. Linnat. Tehn. toimet. H. Kohu. Vanemkorrektor Ü. Rattur

Ladumiseks alla kirjutatud 16. V 1950. Trükkimiseks alla kirjutatud 15. VI 1950. Tiraaž 5000.
Formaat 56×79/8. Trükipoognaid 4. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 3,2.
Arvutuspõognaid 2,72. MB (3375. Trükikoda „Hans Heidemann“, Tartu, Vällikraavi 4.
Tellimise nr. 1456.

Hind 1.85

tw

Rbl. 1.85

A-18508,

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00454 193 6